

DRUŠTVENA OBILJEŽJA KULTURNE BAŠTINE KALNIČKOG KRAJA

Višak, Ružica

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Križevci college of agriculture / Visoko gospodarsko učilište u Križevcima**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:133567>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Križevci University of Applied Sciences](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

RUŽICA VIŠAK, studentica

**DRUŠTVENA OBILJEŽJA KULTURNE BAŠTINE
KALNIČKOG KRAJA**

ZAVRŠNI RAD

Križevci, 2017.

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

RUŽICA VIŠAK, studentica

**DRUŠTVENA OBILJEŽJA KULTURNE BAŠTINE
KALNIČKOG KRAJA**

ZAVRŠNI RAD

Povjerenstvo za ocjenu i obranu završnog rada:

1. Dr. sc. Kristina Svržnjak, prof. v. š.	-predsjednica povjerenstva
2. Dr. sc. Sandra Kantar, v. pred.	-mentorica i članica povjerenstva
3. Mr. sc. Silvije Jerčinović, v. pred.	-član povjerenstva

Križevci, 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	2
3. METODE ISTRAŽIVANJA	5
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA KROZ SEKUNDARNE IZVORE.....	6
4.1. Prirodna i društvena obilježja Kalnika	6
4.2. Gorje Kalnik i njegov položaj	7
4.3. Povijest kalničkog kraja	8
4.4. Kalnički plemenitaši i plemenita prezimena	12
4.5. Kalnički šljivari i križevački purgeri	13
4.6. Kulturna baština kalničkoga kraja	14
4.7. Prirodna baština	16
4.8. Karakteristike kalničkog društva.....	18
5. UDRUGE U KALNIČKOM KRAJU	19
5.1. Kulturno umjetničko društvo Kalnik	19
5.2. Udruga „Vinogradara i Vinara Sveti Martin Kalnik“	20
5.3. Udruga „Potkalnički plemenitaši“	20
5.4. Udruga „Potkalnički konjari“	21
6. MANIFESTACIJE U KALNIČKOM KRAJU	22
6.1. Vuzem na Kalniku	22
6.2. Kalničke uncutarije	24
6.3. Martinje na Kalniku i izbor za Vinsku kraljicu	25
7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA KROZ INTERVJUE	26
7.1. Općenito o udrugama	26
7.2. Ruralno društvo kalničkog kraja	27
7.3. Razvoj ruralnog turizma kalničkog kraja.....	29
8. ZAKLJUČAK.....	31
9. LITERATURA	33
10. PRILOZI.....	37
11. SAŽETAK.....	44

1. UVOD

„ Eto me u selu Kalniku, nedaleko od Sv. Helene, gdje su svi muži plemenitaši. I opet komad srca hrvatskoga! Oko crvene crkvice razasule se kuće, često dobre i gazdinske, a u sedlu planine usječen je stanac kamen divan, golem, srušen kraljevski grad, srastao sa klisurom kao gljiva sa drvetom, upravo četiri tvrda grada, jedan iznad drugoga kao ljuto oružje u čemeru. Tu je dakle po legendi kralja Belu i tatarskoj nevolji i stisci spasila od glada seljačka šljiva: tu je zipka krasnoj i hrabroj onoj šljivariji koju tako kasno opisuje Šenoa u Đalski, i koja je tako krasno zapala sa suncem i ilirizma!“

A. G. Matoš, 1910.

Predmet završnog rada je analiza društvenih obilježja kulturne baštine kalničkog kraja. Manifestacije i udruge koje su opisane u nastavku odabrane su jer su jako važne s kulturnog aspekta te s aspekta tradicije. Povijest kalničkog kraja je također od izuzetne važnosti kako bi se mogao shvatiti povijesni okvir kulturne baštine i burna prošlost koja se odvijala na ovom području.

Cilj rada je istražiti ulogu udruga i manifestacija koje se tradicionalno održavaju u čuvanju kulturne baštine kalničkog kraja.

Prvenstvena svrha rada je pružiti uvid u način života, narodne običaje i tradiciju koje se prenose kroz rad udruga i manifestacija te istaknuti važnost njegovanja naslijeđene kulturne baštine koja se i dalje treba čuvati i uključiti u razvoj kalničkog kraja.

Važno je istaknuti da na relativno malom području kalničkog kraja postoji duga povijest življenja i stvaranja kulturne baštine i da kulturna baština treba u budućnosti donijeti, osim društvene i ekonomsku korist.

2. PREGLED LITERATURE

U ovome se poglavlju nalazi prikaz osnovnih pojmova koji su važni za razumijevanje teme završnog rada analizirane sa stajališta *ruralne sociologije*¹ koju Kantar (2017) opisuje kao društvenu znanost koja proučava onaj dio stanovništva koji živi u seoskim naseljima i neposredno se bavi poljoprivrednom proizvodnjom radi proizvodnje hrane za vlastite potrebe i/ili potrebe drugih² i *etnografije* koja se prema leksikografskom zavodu Miroslava Krleže³ definira kao skupljačka i opisivačka djelatnost o ljudskim društvima i kulturi koja stvara podatke za etnološke analize. Svrha joj je što vjerniji opis načina života pojedinih ljudskih skupina. Ruralna sociologija i etnografija su društvene znanosti koje se bave ruralnim društvom. Kostić (1969) u svojem udžbeniku o sociologiji sela opisuje *ruralno društvo* kao ono društvo koje podrazumijeva kolektiv ličnosti u ruralnoj sredini, koje ima svoju kulturu i funkcije različite od drugih društava i čiji članovi surađuju među sobom da bi zadovoljili svoje glavne potrebe. Ruralno društvo na Kalniku ima obilježja ruralnog društva koja su specifična sa aspekta kulturne baštine kao što je, primjerice, da za svaki veliki blagdan svi ukućani idu na Svetu Misu, kada se radi nešto za selo svi žitelji sela zajedno rade, itd. Za ruralno društvo važne su i manifestacije koje Getz (1997) definira na sljedeći način: “*Manifestacija* se odnosi na posebne rituale, prezentacije, predstave ili proslave koje se pomno, unaprijed planiraju i stvaraju da bi se njima obilježili posebni događaji ili postigli posebni društveni, kulturni ili korporativni ciljevi“. Kalnički kraj se također može podičiti brojnim manifestacijama, koje većinom organiziraju udruge. Zakon o Udrugama⁴ definira *udrugu* kao:...“svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više fizičkih, odnosno pravnih osoba koje se, radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i prirode i održivi razvoj, te za humanitarna, socijalna, kulturna, odgojno-obrazovna, znanstvena, sportska, zdravstvena, tehnička, informacijska, strukovna ili druga uvjerenja i ciljeve koji nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom, a bez namjere stjecanja dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi, podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje toga oblika udruživanja.“ Baština i kultura su od izuzetne važnosti za svako ruralno društvo. Prema definiciji

¹ Termin „RURALNI“ je nastao od latinske riječi *rusticus* koja se odnosila na onoga koji se ponaša na određeni način i stalno živi na selu, dok je termin „AGRARNI“ nastao od riječi *ager*, koja označava njivu, odnosno ljude koji se bave poljoprivredom, a ne moraju stanovati na selu niti se ponašati kao seljaci.

² Kantar, S. (2017): Agrarna sociologija: radni materijali za internu skriptu, VGUK, Križevci.

³ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18528>

⁴ NN 74/14, 70/17, članak 4.

*baština*⁵ se, u cjelini, odnosi na imanje koje je naslijeđeno iz prošlosti. Označava ukupna sačuvana i njegovana dobra iz prošlosti. Za razliku od baštine, kultura ima uže značenje. Edward Taylor u svom djelu „Primitiv culture“ definira *kulturu* :“Kultura je ona kompleksna cjelina koja uključuje znanja, vjerovanja, umjetnost, moral, pravo, običaje i bilo koje druge sposobnosti i navike koje je čovjek stekao kao član društva.“ Sociolog Haralambos (2002) u svojem djelu „Sociologija“ opisuje kako kultura u velikoj mjeri određuje kako pripadnici društva misle i osjećaju: ona upravlja njihovim djelatnostima i definira njihov pogled na život. Članovi društva obično svoju kulturu smatraju neupitnom. Ona je u tolikoj mjeri postala dio njih da često nisu svjesni njenog postojanja. Ralph Linton⁶ tvrdi da je... „kultura nekog društva način života njegovih članova, zbirka ideja i navika koje oni uče, koje su im zajedničke i koje prenose s naraštaja na naraštaj.“ Ponekad se među antropolozima može čuti uzrečica s gotovo anegdotalnim prizvukom koja glasi: “Baština počinje kada kultura prestaje”. Doista, bez obzira na to što izgleda staro, baština je zapravo nešto sasvim novo. To je novi način kulturnog stvaralaštva u sadašnjosti koji ima svoje korijene u prošlosti ⁷ Općenito, pojam kulture u širem smislu obuhvaća materijalnu i duhovnu kulturu, odnosno ono što je čovjek svojim radom i djelom stvorio. Pod *materijalnom kulturom*⁸ podrazumijevaju se fizički predmeti koje su stvorila ljudska bića: građevine, spomenici, oružja, alati, strojevi, nakit, umjetnička djela i sve drugo izrađeno ljudskom rukom. *Duhovna kultura*⁹ obuhvaća čovjekova umna postignuća od najranijeg vremena do danas. To uključuje sva duhovna dobra i vrijednosti kao što su: država i pravo, norme ponašanja, religija, znanje, obrazovanje, navike, običaji i dr. Na duhovnu i materijalnu kulturu nadovezuje se kulturna i prirodna baština koje se od prethodno istaknutih pojmova razlikuju po smislu.

Osim toga, kulturna (nematerijalna) i prirodna baština imaju veliki značaj za kalnički kraj. Marasović (2001) u svojoj knjizi „Kulturna baština“ opisuje pojam *kulturne baštine* kao dostignuća što su nam preci ostavili u jeziku i književnosti, graditeljstvu i likovnim umjetnostima, uključujući narodnu umjetnost, u glazbi, kazalištu, filmu, znanosti i u drugim područjima koja zajedno čine ukupnost kulture. Znači, kulturna baština podrazumijeva materijalnu i duhovnu kulturu koja nastaje u sadašnjosti, a vuče korijene iz

⁵ <http://sokacgranicar.blogger.index.hr/post/sto-je-bastina-/753028.aspx>

⁶ Prema Haralambos, M. (2002)

⁷ Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998): Destination Culture. Tourism, Museums, and Heritage. Berkeley: University of California Press

⁸ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39406>

⁹ <http://studenti.rs/skripte/sociologija/sociologija-pojam-kulture/>

prošlosti. Isto značenje kulturne baštine ima i pojam *nematerijalne kulturne baštine*¹⁰ koje Ministarstvo kulture Republike Hrvatske navodi kao baštinu koja obuhvaća: prakse, predstave, izrazi, znanje, vještine, kao i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koji su povezani s tim, koje zajednice, skupine i u nekim slučajevima pojedinci, prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine.

Osim kulturne baštine kalnički kraj poznat je i po prirodnoj baštini. Prema UNESCO-u *prirodna baština*¹¹ opisuje se kao prirodna obilježja koja se sastoje od fizičkih i bioloških formacija ili skupina takvih formacija, koje su od izuzetne univerzalne vrijednosti s estetskog ili znanstvenog stajališta; odnosno, geološke i fiziografske formacije i točno zemljopisno definirana područja koja tvore staništa ugroženih vrsta životinja i biljaka, koje su od izuzetne univerzalne vrijednosti sa stajališta znanosti ili očuvanja, te prirodne znamenitosti ili precizno zemljopisno definirana prirodna područja. Za razliku od prirodne baštine, baština je općenito: „ono što smo naslijedili iz prošlosti, ono što živimo i danas, i ono što predajemo budućim naraštajima.“¹²

¹⁰ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>

¹¹ <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>

¹² https://www.hrstud.unizg.hr/download/repository/PRED_2_Svjetska_bastina_UNESCO.pdf

3. METODE ISTRAŽIVANJA

Za izradu ovog završnog rada korišteni su primarni i sekundarni podatci. Primarni izvor podataka u ovom radu je kvalitativna metoda istraživanja, intervju. Nakon informiranja o tome tko su predsjednici udruga, dogovoren je susret s njima prema njihovim mogućnostima. Predsjednica udruge „Vinogradara i Vinara Sveti Martin Kalnik“, gospođa Jasmina Žibrin je bila prva osoba s kojom je obavljen intervju tijekom mjeseca listopada 2017. godine. Drugi intervju je obavljen s predsjednikom udruge „Potkalnički konjari“, gospodinom Marijanom Hlebićem, a ispred Kulturno umjetničkog društva „Kalnik“ intervjuirana je voditeljica/trenerica Mirjana Benko. Intervju je proveden i s načelnikom općine Kalnik koji je ujedno i predsjednik Turističke zajednice Općine Kalnik, a to je gospodin Mladen Kešer. Transkripti intervjuja nalaze se u prilogu završnog rada.

Osim teorijskih pojmova koji se koriste u radu za potrebe završnoga rada bitno je definirati i praktičnu metodu koja je kao istraživačka metoda korištena u radu. Dakle, istraživačka metoda intervjuja korištena je u radu kako bi se dobile konkretne informacije s terena, a Abercrombie i sur. (2008) ga u knjizi „Rječnik sociologije“ ovako opisuju: „Intervju je važna istraživačka metoda u empirijskoj sociologiji. Intervjui mogu biti i formalni, ako postoji strukturirani obrazac, ili neformalni, kada intervjuist može slijediti ono što intervjuirana osoba u razgovoru naglašava. Intervjui nam mogu pružiti kvantitativne i kvalitativne podatke. Ispitanici mogu izabrati da ne odgovore.“

U radu je korištena kombinacija formalnog i neformalnog intervjuja kod odabranih ispitanika.

Za sekundarni izvor podataka korištene su razne knjige iz područja sociologije, etnografije, psihologije, knjige o kulturnoj baštini, te članci iz časopisa o povijesti. Također su korištene razne web stranice poput online enciklopedije, članci na raznim portalima koji su vezani uz temu rada, web stranica UNESCO-a, itd.

Podaci i rezultati intervjuja korišteni su isključivo za pisanje ovog završnog rada.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA KROZ SEKUNDARNE IZVORE

4.1. Prirodna i društvena obilježja Kalnika

Općina Kalnik nalazi se u sjeverozapadnom djelu Hrvatske, u Koprivničko-križevačkoj županiji. U sastavu općine nalazi se osam sela, a to su: Kalnik, Borje, Kamešnica, Obrež Kalnički, Popovec Kalnički, Potok Kalnički, Šopron i Vojnovec Kalnički. Stanovništvo područja općine Kalnik prostire se na površini od 26,37 km² i na njemu živi 1361 stanovnika prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine¹³, dok je na istom području 2001. godine živjelo 1611 stanovnika¹⁴. Popis stanovništva kroz naselja vidljiv je u Tablici 1.

Tablica 1. Popis stanovništva kroz naselja 2001. i 2011. godine

Naziv naselja	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2011.	Razlika 2011-2001
Borje	149	137	-12
Kalnik	418	334	-84
Kamešnica	220	189	-31
Obrež Kalnički	176	136	-40
Popovec Kalnički	107	98	-9
Potok Kalnički	212	180	-32
Šopron	174	161	-13
Vojnovec Kalnički	155	126	-29
Općina Kalnik	1611	1361	-250

Izvor: Vlastito istraživanje

Iz tablice je vidljivo da se u posljednjih deset godina odvija pad stanovništva. Slabljenje ekonomskog stanja i perspektive najviše utječu na seljenje ljudi iz općine Kalnik. Nizak natalitet i relativno visok mortalitet osnovni su činioci niskog priraštaja. Pomicanje starosne dobi stanovništva jedan je od osnovnih činilaca mortaliteta, zato jer je sve više starih stanovnika. Jedan od osnovnih uzroka takvom prirodnom kretanju je raskorak između socijalno-ekonomskog stanja i potreba stanovništva za boljim životnim prilikama, te većim standardom. Preko 50% ukupne površine općine Kalnik zauzimaju šume, a ostalo

¹³ https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1441.pdf

¹⁴ <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2001/Popis/Hdefault.html>

su livade, pašnjaci, oranice i planinski masiv. Više od 70% teritorija prostire se na nadmorskoj visini višoj od 400 m. Veći je dio obuhvaćen zaštićenim krajolikom Veliki Kalnik, te posebni botanički rezervat Mali Kalnik. Osnovna djelatnost stanovništva je poljoprivreda. Ostale djelatnosti su ugostiteljstvo i smještaj u objektu Planinarski Dom Kalnik te restoran „Kalnička kljet“. Na području općine Kalnik djeluje nekoliko udruga (Udruga Vinogradara i vinara sveti Martin, KUD Kalnik, Udruga umirovljenika Kalnik,...), ali isto tako i udruge iz susjednih općina koje su neposredno povezane s Kalnikom (udruga Potkalnički plemenitaši i udruga Potkalnički konjari). U sastavu Općine Kalnik djeluje i Dom zdravlja, Veterinarska ambulanta, Osnovna škola, Župni ured, Komunalno poduzeće, Dječji vrtić, Pastoralni centar, Turistička zajednica i dr. Općina raspolaže i sa vrijednim turističkim resursima kao što su: Zaštićeni krajolik Gorja Kalnik, Utvrda Veliki Kalnik, crkva Sv. Brcko, ruševine crkve Sv. Martina na Igrišću, crkva Sv. Andrije u Kamešnici, crkva Sv. Katarine kod utvrde Kalnik, Biblijski vrt mira, sportsko penjanje na Kalniku, letenje paraglidingom, te razne manifestacije poput Kalničkih Uncutarija, Martinje, Vuzem na Kalniku i dr.

Općina Kalnik prvenstveno je najpoznatija po gorju Kalnik, o kojem se piše u nastavku.

4.2. Gorje Kalnik i njegov položaj ¹⁵

Gorje Kalnik se proteže u smjeru jugozapad-jugoistok koji se Lepavinskim prevojem nadovezuje na Bilogoru. Kalnik je najistočniji gorski greben oko Hrvatskog zagorja karakterističan po svojoj geološkoj građi vapnenačkih stijena, te nizom stjenovitih zubaca, zvanih Sedam zuba. Najviši vrh je Vranilac nadmorske visine 643 m, koji je ujedno i najviši vrh Koprivničko- križevačke županije. Na njemu se nalazi kompleks utvrda nastalih u 12. stoljeću zvanih stari grad Veliki Kalnik. Prednost Kalnika za život otkrili su naši preci još u mlađem brončanom dobu (ostaci nađeni na Igrišću) od kada je Kalnik kontinuirano naseljen. U podnožju Starog grada nalazi se Planinarski dom Kalnik koji odiše kulturom, poviješću i tradicijom. Među omiljenim je okupljalištima žitelja sjeverne Hrvatske, kako planinara tako i svih onih željnih prirodne ljepote i mira. Svojim posjetiteljima svakodnevno pružaju domaće i autohtone specijalitete kalničkog kraja, ali i poznata jela Hrvatske i svijeta. Također nude i uslugu smještaja, idealnu za sve posjetitelje, izletnike i planinare. Od Planinarskog doma vodi puno planinarskih staza i puteva do

¹⁵ Jelušić- Kranželić, B. (2001): Podravina i prigorje: kulturna i prirodna baština, Koprivničko križevačka županija, Zagreb

različitih planinarskih destinacija. Godine 1996. osnovana je i otkrivena Poučna staza. Na poučnoj stazi ima desetak postaja: planinarski dom Kalnik, Stari grad Kalnik, odvojak za Vranilac s najvišim kalničkim vrhom, lijepi vidikovac sa starom lipom u zapadnom dijelu, zanimljiv geološki profil sa sjeverne strane kalničkog grebena, neke zajednice kalničkih livada, prijevoj i ostaci crkvice Svetog Martina sa zavjetnim kamenom i mravinjaci šumskog mrava u vazdazelenim šumama. Uređeno je također i stotinu penjačkih smjerova. U kalničkoj fauni nalazimo gmazove (poskok, riđovka, bjelouška, smukulja, bjelica), te grabljivice, dupljašice i male sisavce, miševe, rovke, puhove i lasice. Ima i netopira (šišmiša), stanovnika najvišeg kalničkog područja, rijetkih spilja i poluspilja. Najvažnije je spomenuti bogatu kalničku povijest koja seže čak iz kamenog doba.

4.3. Povijest kalničkog kraja

U kalničkom kraju poznata su brojna arheološka nalazišta koja svjedoče o naseljenosti regije još u razdoblju prije 5.000 godina. Moguće je pratiti slijed kultura od mlađeg kamenog doba - neolitika, pa sve do kraja brončanog doba i pojave Rimljana. Najljepši tragovi čovjekove težnje za ljepotom koja će ga nadživjeti, pripadaju srednjem vijeku. Otada datira stari grad Veliki Kalnik. Vladimir Palošika (2000) u svom instruktivnom vodiču kroz kulturno-povijesne spomenike križevačke okolice navodi: „*Stari grad Veliki Kalnik sagrađen je između dva brda, na nižem stjenovitom brdu zvanom Katalina. Prvi poznati spomen seže u daleko 13. stoljeće, kada ga kralj Bela spominje kao „castrum nostrum Kemluk“.* Hrvatski Sabor 1557. nalaže Ivanu Alapiću da popravi svoj grad Veliki Kalnik. Kroz dugu i burnu povijest, među ostalima, vlasnici ovoga grada bili su: ban Roland, kralj Žigmund (Sigismund), Vladislav Kosača, ban Ivan Korvin te obitelji Alapić, Erdody, Drašković, Orchoczy i Keglović. Najstariji dio grada smješten je na najvišoj točki te povezan s velikom kulom palasom, koji dominira cijelim gradom. Očuvani su posrtali, zavojito stubište, konzole, strijelnice te kvadrovi s jastučastim izbočenjima. Ali zapravo, najstarija isprava o Velikom Kalniku datira iz 1243. godine (darovnica Bele IV. braći Detriku i Filipu Bebeku) gdje ga Bela IV. spominje kao važno uporište u borbi protiv Tatarske najezde. Izričito se kaže da ga je „*castrum nostrum Kemlek*“ branio od Tatara. Prema legendi kralj Bela IV bježeći pred Tatarima sklonio se u kamenitu utvrdu Veliki Kalnik, koju je bilo nemoguće osvojiti. Tatari su nešto kasnije stigli do Kalnika te iako nisu znali da se u utvrdi skriva Kralj okružili su utvrdu i danima je opsjedali ne bi li se njeni branitelji zbog gladi i iscrpljenosti predali. Legenda dalje priča ovako: „*U tmini u noćnim satima, kada su mongolske straže drijemale i tako smanjile pozornost, neke ljudske*

*sjene s granama na leđima, primicale su se zidinama grada. Na opće iznenađenje branitelja, koji su sve to promatrali s visokih kula, očekujući neku novu tatarsku podvalu, poletješe prema zidinama šljivove grane bogate plodom. Tada su shvatili da ih to narod hrani, podržava i pomaže. Ponovilo se to više puta. Sočne šljive pridigle su im snagu i srčanost za borbu. Stoga su Tatari odustali od daljnje opsade i krenuli dalje put Jadrana u potjeri za kraljem. Kada su Mongoli doživjeli poraz na Grobničkom polju, u čast pobjede ali i iz zahvalnosti kralj Bela IV, proglasio je žitelje kalničkog kraja – plemenitašima, koje su ubrzo njihovi zavidnici, osobito križevački purgeri, podrugljivo nazivali plemićima – šljivarima.*¹⁶ Naime, križevački purgeri su nekoliko godina bili ljubomorni na njihov status sve do slučajne ženidbe između kalničkog šljivara i purgerske djevojke. Svake godine se taj čin prikazuje na Križevačkom velikom spravišću. Iako je legenda izmišljena, stanovnici kalničkog kraja zaista su sredinom 13. stoljeća dobili plemićke povlastice. Kalnik se u službenim spisima naziva svakojakim imenima: Kalnik, Kemnuk, Kemenek, Kemluk i slično. U ispravama iz 1264. spominju se „comes de Kemnuk“ i „iobagiones castri“. To bi onda značilo da su u utvrdi smješteni kraljevi vojnici s jedinom obavezom da brane njega i posjed. Veliki Kalnik je bio sjedište feudalnog posjeda i upravne župe Veliki Kalnik. Nakon smrti Bele IV. promijenio je mnoge vlasnike. Neki od vlasnika su mu bili kralj Stjepan, slavonski ban Roland, biskup Augustin Kažotić, kralj Žigmund Luksemburški i njegova žena Barbara Celjska, potom je Veliki Kalnik dobio zagrebački biskup Alben, a neko je vrijeme u vlasništvu zagrebačke biskupije i nakon njegove smrti. Poslije Žigmund otima Veliki Kalnik biskupiji i prepušta ga bosanskom kralju Tvrtku Kotromaniću, koji ga vjerojatno nije nikada preuzeo. Nakon njega u vlasništvo dolazi srpski despot Vuk Branković kada mu ga je poklonio novi hrvatsko-ugarski kralj Albert Habsburški. Nakon Brankovićeve smrti naslijedila ga je njegova kći Katarina koje je bila udana za Ulrika Celjskog, a nakon suprugove smrti i izumiranja Celjskih, Velikom Kalnikom gospodare Ivan Vitovac, nakon njega kralj Matija Korvin, koji ga je najprije poklonio (skupa s Malim Kalnikom) svom pristaši vojvodi Vladislavu Kosači, a poslije ga iznajmio Ladislavu od Egervara. Nakon očeve smrti Veliki Kalnik naslijedio je Ivan (Ivaniš) Korvin. Burna se povijest gospodarenja nastavila u istom stilu. Vlasništvo dobiva obitelj Alapić a nakon njih kao vlasnici se spominju Toma i Petar Erdödy. Potom je vlasnik Franjo Orehoczy (Orehovečki), njegov je potomak Vladislav sredinom 17. stoljeća vjerojatno ispod utvrde podigao noviji dio, koji je danas slabo sačuvan. Utvrda se u to

¹⁶ <http://www.tz.kalnik.hr/o-kalniku/legende/>

vrijeme zbog svoje nepristupačnosti polako napušta te počinje propadati, a kasniji vlasnici (Draškovići, Szeky, Zakmadi, Patačići, Sergmari, Fodrovczy, Ozegovići) upravljaju posjedom iz drugog sjedišta. Ispod Velikog Kalnika razvilo se naselje koje se u srednjem vijeku zvalo Brezovica, današnji Kalnik.

Slika 2. Projekcija izgleda utvrde Veliki Kalnik

Izvor: <http://www.zhrmku.org.mk/hrvatska-kulturna-bastina/dvorci-kurije-ljetnikovci/sjeverna-hrvatska/stari-grad-veliki-kalnik>

Nedaleko od Velikog Kalnika nalazi se i njegov manji i mlađi „brat“ Mali Kalnik (Kys Kemlek) koji često dijeli sudbinu kao i on. Mali Kalnik (minori Kalnik) se prvi put spominje tek 1334. godine u popisu župa Zagrebačke biskupije arhiđakona Ivana Goričkoga. To je bila kako neki izvori tvrde prilično mala utvrda, nepravilno polukružnog oblika s jakom četverostranom kulom. Utvrda je građena na dva kata. Obrambene značajke su mu bile ponajprije njegov izuzetan smještaj. Mali Kalnik je kao vlastelinstvo promijenio kroz godine mnoge vlasnike. Najčešće su to bili vlasnici susjednog Velikog Kalnika, ali ponekad bi se dogodilo da se vlasništva tih dvaju utvrda razdvoje. Kao prvi vlasnik spominje se plemić Maladurić koji se za vrijeme tatarske provale pobunio protiv Bele IV., te mu je on nakon što su Tatari otišli oduzeo Mali Kalnik i dao ga vlasnicima Velikog Kalnika braći Filipu i Detriku Bebeku. Nakon njih u vlasništvo dolaze braća Abraham i Nikola, što je i Bela IV. potvrdio posebnom ispravom. Početkom 14. stoljeća vlasnik mu je zagrebački biskup Augustin Kažotić, vlasnik Velikog Kalnika, a poslije se spominju kao vlasnici plemići Toma Kurač i Petar Mevladov. Vlastelinstvo Mali Kalnik je postojalo cijelo jedno stoljeće, ali se tek prvi put kao utvrda spominje 1334. godine kada s njome

vlada plemić Grgur. Nakon njega vlasnikom Velikog i Maloga Kalnika postaje Žigmund Luksemburški, a poslije njega herceg Vladislav Kosača. Nakon toga mu kralj Matija Korvin oduzima Veliki Kalnik, a ostavlja si Mali Kalnik. Kosači su njime upravljali sve do nestanka te obitelji. Mali Kalnik promijenio je mnoštvo vlasnika sve do kad ga zajedno sa posjedom u Gornjoj Rijeci, nije najprije uzeo u zakup, a poslije i kupio Franjo Orehovečki, koji je tako sjedinio oba posjeda. Obje utvrde su bile u njihovom vlasništvu sve do sredine 17. stoljeća, kada su započeli graditi dvorac u Gornjoj Rijeci, a Mali Kalnik napustili zbog dotrajalosti i neudobnosti. Uz Mali Kalnik je vezana također jedna legenda o Barbari Celjskoj, ženi kralja Žigmunda Luksemburškog, tako zvanj Crna kraljica, koja je često boravila na Velikom i Malom Kalniku. Legenda govori kako je u starom gradu Malom Kalniku ljubovala sa Sigismundom Neuhauselom, zapovjednikom utvrda Veliki i Mali Kalnik. Neuhausel se osilio kao da je moćni vlastelin i počeo terorizirati okolne plemiće. Plemići su se požalili samom kralju Sigismundu Luksemburškom koji je njezina ljubavnika dao ubiti, a nevjernu kraljicu koja je osramotila čitavo kraljevstvo dao zatočiti u zamak Melnik u Češkoj, gdje je poslije nekog vremena i umrla. Legenda dalje govori kako je njezino krvavo zlato zakopano negdje oko Malog Kalnika, a njezine podanice zmiije još i dan danas čuvaju to blago. Čak se i po toj kraljici u narodnoj predaji Mali Kalnik naziva i „Pusta Barbara“.¹⁷

Slika 3. Mali Kalnik danas

¹⁷ Nadilo, B. (2004): Utvrde, Građevinar, Zagreb, vol. 56 No.6, str. 379-385

4.4. Kalnički plemenitaši i plemenita prezimena¹⁸

Legenda kaže kako je Bela IV. prozvao kao zahvalu nakon pomoći od obrane Tatara ljude plemenitima, ali povijesni dokazi tvrde drugo. Kalnički kastrenzi¹⁹ sami su se prozvali najprije jednoselšni plemići jer su imali samo jednu glavnu zemlju za uživanje, tj. 24 do 32 jutra. Zovu ih još seljačko plemstvo, slobodnjaci, libertini, predijalci. Jednoselšni plemići bili su uglavnom mali posjednici, a kalnički jednoselšni plemići ili plemenitaši žive na okupu u manjim „Plemenitim selima“ južno i zapadno od gore Kalnik. Naseljeni su u crkvenim župama Kalnik: Popovec ili Ugrinovec, Vojnovec kalnički, Hižanovec, Velika Obrež. „Plemenita sela“ u župi Gornja Rijeka su: Barlabaševac ili Gostovinec, Bogačevo Riječko ili Šipovec, Dropkovec, Fajerovec, Finčevac ili Brestovica, Fodrovec Riječki, Kolarec, Lukačevac, Nemčevac, Štrigovec, Voljavec Riječki, Vukšinec Riječki, Mrazovec; u župi Križevci: Donja i Gornja Brckovština, Karane, Erdovec, Dijankovec; U župi Sveti Petar Orehovec: Zamladinec, Hrgovec, Orehovec Kalnički, Bogačevo Donje; u župi Raven: Bojnikovec, te u župi Miholec: Zaistovec i Gregurovec; u župi Visoko: Gornje i Donje Visoko, Gornji Radešić, Čanjevo. U Hrvatskom saboru se već 1352. godine raspravljalo o povlasticama kalničkih jednoselšnih plemića. Ban Stjepan je 10. studenoga u saboru potvrdio plemstvo kalničkih jobagiona²⁰ i tvrdi da su uvijek bili izjednačeni s ostalim plemićima. Ban Leustanije 1362. izdao je u Križevcima ispravu, tj. nalog, kojim zabranjuje kastelanima u gradu Veliki Kalnik uznemiravati kalničke plemiće i utjerivati od njih daće²¹. Godine 1386. Kraljica Elizabeta potvrdila je u Križevcima ispravu bana Stjepana, a 1394. kralj Žigmund potvrdio je ispravu bana Leustahija. Ta kraljeva potvrda značila je najsigurniju potvrdu povlastica kalničkih jednoselšnih plemića koji će se i kasnije na nju uspješno pozivati. Godine 1405. kralj Žigmund posebnom poveljom potvrđuje ispravu bana Stjepana iz 1352. godine i povelju kraljice Elizabete iz 1385. godine. Godine 1430. kalnički plemići preko svojih izaslanika mole kralja Žigmunda novu darovnicu na njihove posjede, te da ih proglasi pravim plemićima. Žigmund prihvaća njihovu molbu i želju, potvrđuje njihove posjede i proglašuje ih pravim plemićima.

¹⁸ Dobronić, L. (1998): Kalnički plemenitaši, Matica Hrvatske Križevci, Križevci

¹⁹ Kastenzi su podanici utvrđenog grada (lat. catrum- utvrđeni grad, utvrda)

²⁰ Jobagioni (lat. iobagiones), naziv koji je označavao pripadnike različitih skupina stanovništva u sr. vijeku. U XII. i prvoj polovici XIII. st. pojam je označavao plemiće koji su obnašali najviše državne položaje. Poslije su se pripadnici te skupine nazivali barunima kraljevstva (lat. barones regni). Iobagiones castrī (nobiles iobagiones castrensēs – graščani, gradokmetovi) bili su slobodni ljudi, oslobođeni plaćanja poreza, koji su u zamjenu za vojnu službu u kraljevskim utvrđenim gradovima dobivali povlastice i zemlju.

²¹ Daće ili dažbine, skupni naziv za sva podavanja koja su stanovnici nekog upravnog područja dužni davati ili plaćati nosiocu porezne vlasti.

savezno s njom čazmanski kaptol 1431. godine uvodi kalničke plemiće u njihove posjede. Kalnički plemići su smatrali da bi im i Križevačka županija trebala priznati i potvrditi te povlastice. Plemićki suci te županije u Križevcima 1446. prepisuju i ovjeravaju spomenutu povelju kralja Žigmunda i ispravu Čazmanskog kaptola o uvođenu kalničkih plemića u njihove posjede. Godine 1472. dolazi do pomutnje kod vlasnika Velikog Kalnika, naime herceg sv. Sabe Ladislav, traži od kalničkih jednoselišnih plemića da plaćaju razne daće i poreze. Tvrdio je da ih je tek nedavno ban Ivan Thuz oslobodio poreza i daća i da oni nisu od starine plemići. Protiv njega su se digli plemenitaši iz obližnjih sela, došli su u Budim pred kralja Matiju koji je proučio predočene dokumente i 1472. godine izdao povelju kojom priznaje i potvrđuje njihove plemićke povlastice, a banovima i podbanovima nalaže da štite i brane te povlastice. Kalnički su plemići godinama uporno branili svoje plemićka prava, ali tako uporno su i bili vlasnici gospoštije Veliki Kalnik i koji su ta prava pokušavali pobijati. Tako je kralj Matija naložio da bi kalnički jednoseljni plemići kao nekada trebali gradu Veliki Kalnik davati podavanja, ako bi se protivili napravljen je nalog da se kaštelan Medvedgrada Andrija Labathan može poslužiti silom. Godine 1491. održan je u Zagrebu sastanak na kojem je zaključeno da kalnički plemići moraju sudu podnijeti dokumente kao dokaza o svom plemstvu. Parnica je završila tako da je sudac 1492. potvrdio kalničkim plemićima povlastice, koje su dobili od kralja Žigmunda. Nakon više od stotine godine kalnički plemići su poželjeli ponovne potvrde. Đuro Thurzo de Bethlendalva, ugarski palatin i kumanski sudac, izdao je 1613. godine u Požunu povelju-novu darovnicu kojom svim kalničkim plemićima na njihovu molbu potvrđuje posjede i kurije (kurije). To su plemići u Dropkovcu (Plavec, Keser, Štriga), Finčevcu (Golec), Kolarcu (Kos), Lukačevcu (Janščak), Bogačevu (Guzar, Srbljinović, Ivšak), Mrazovcu (Koritić), itd. Godine 1614. čazmanski kaptol po nalogu bana Tome Erdody-a uvodi kalničke plemiće u njihove posjede i o tome izdaje ispravu. Neki su velikaši tome prigovarali, pa su bili pozvani na sud nakon čega su on odustali. Novu darovnicu potvrdio je kralj Ferdinand III. 1646. godine. Kalnički plemenitaši usko su povezani i sa Križevčanima putem legende o šljivarima.

4.5. Kalnički šljivari i križevački purgeri

Veliki dio turističkih manifestacija u Hrvatskoj temelji se na oživljavanju slavni događaja iz njihove prošlosti. Među najstarijima kod nas je i Križevačko veliko spravišće. Križevačko veliko spravišće jedna je od najpoznatijih manifestacija Koprivničko-

križevačke županije, tradicionalna pučka svečanost i kulturno- povijesna manifestacija. Temelji se na legendi iz 13. stoljeća koja govori o pomirbi „križevačkih purgera“ i „kalničkih šljivara“ te na Križevačkim štatutima, popularnom vinskom ceremonijalu i prvim pisanim pravilima o ponašanju u veselom društvu i za punim stolom²². Kako legenda kaže da su seljani prehranili kralja Belu IV. šljivama u vrijeme najezde Tatara, on im je za nagradu dao plemićke titule. Na to križevački purgeri bili izrazito ljubomorni, pa su kalničke seljake prozvali „šljivarima“. Poremećeni odnosi trajali su nekoliko godina sve do kada se mladić s Kalnika nije zaljubio u djevojku iz grada. Ljubav je ipak bila jača od svađa, pa se valjalo prije svatova izmiriti. Od tuda kreće spravišće. Križevčani su dali velikog vola za ražanj, a kalnički plemenitaši pune bačve vina i šljivovice. Veselje je trajalo tri dana, prestala je netrpeljivost i neprijateljstvo između njih. Ključevi grada u te se dane predaju u ruke varoškog suca koji tri dana upravlja starim kraljevskim gradom Križevcima. U znak sjećanja na pomirbu manifestacija je nazvana „Križevačko veliko spravišće“ i već 50 godina održava tradiciju i njeguje tradicionalne običaje. U tradicionalnoj spelanciji pomirbe sve okupljene se podsjećaju o nastanku Križevačkih štatuta, gradom voze kočije, a posjetitelji mogu organizirano obići sve križevačke znamenitosti. Križevačko veliko spravišće je veliki sajam kulture na kojem se predstavlja kulturno-povijesna baština križevačkog kraja. Manifestaciju prate brojna kulturna događanja: nastupi domaćih i inozemnih folklornih i puhačkih skupina, predstavljanje tradicijskih zanata, obrtništva, domaće radinosti, prigorskih jela i vina, književne večeri, izložbe, koncerti ozbiljne, narodne i zabavne glazbe, sportska natjecanja i druga iznenađenja koja je moguće jedino vidjeti i doživjeti dolaskom u Križevce. Križevci su poznati kao jedan od najstarijih gradova u Hrvatskoj, pa tako valjda reći nešto i o njihovoj povijesti.

4.6. Kulturna baština kalničkoga kraja

Kalnički kraj bogat je kulturnom baštinom, točnije sakralnim objektima. To su crkva Sv. Brcka na Kalniku koja je i danas glavna župna crkva, crkva Sv. Andrije u Kamešnici, crkva Sv. Martina ispod vrha Vranilca, te crkva Sv. Katarine koja se nalazila u sklopu Utvrde Veliki Kalnik. U današnje vrijeme postoje samo ruševine crkve Svetog Martina u šumi na Igrišću. Crkva se spominje u dokumentima od 1334. do 1501. godine kao župna crkva Brezovice (prijašnje ime Kalnika). Sjedište župe je zbog propadanja crkve

²² <http://www.spravisce.com/>

premješteno 1509. iz Igrišća u planini u crkvu Svetog Brcka u središtu naselja. Crkva Svetog Brcka spominje se 1500-te godine, no vjeruje se da je i starija, ali za to nema pisanih dokaza. Sagrađena je u gotičko-baroknom stilu. Kroz godine je bila obnavljana četiri puta, 1518., 1757., 1805. i 1815. godine, tada su se iskazali kalnički plemići svojim donacijama za obnovu crkve. Današnji oblik poprima 1518. godine odnosno kasnogotičku organizaciju prostora crkve, u toj je fazi cijela unutrašnjost oslikana freskama²³. Neke od fresaka prikazuju mučeničku smrt Svetog Petra iz Verone, Krista u slavi, Trojstvo, sunce i mjesec, simbol evanđelista i anđela na svodu, na stijenama u tri zone sveci i svetice, te apostoli. U crkvi se nekada nalazio iz 15. stoljeća gotički drveni reljef „Rođenje Isusovo“ koji je prenijet u župnu crkvu u Križevcima zajedno sa kasnobaroknim inventarem.

Slika 3. Crkva Svetog Brcka Kalnik

Izvor: Vlastita fotografija

Nedaleko od Kalnika nalazi se mjesto Kamešnica u kojem je sačuvan vrlo vrijedan primjer gotike Crkva Svetog Andrije. Jedna je od rijetkih crkava koja je sačuvala izvorni oblik, dok su gotički detalji uništeni obnovom u doba baroka. Iz 1377. godine datira prvi pisani spomen kada je posvećeno od skradiskog nadbiskupa Mihaela. Prilikom obnove 2003.

²³ Zidne slike, koje se rade tehnikom bojama koje se rastapaju u vodi, po svježem sloju žbuke. Boja se suši istovremeno s podlogom i tako se nerazdvojno povezuje s njom.

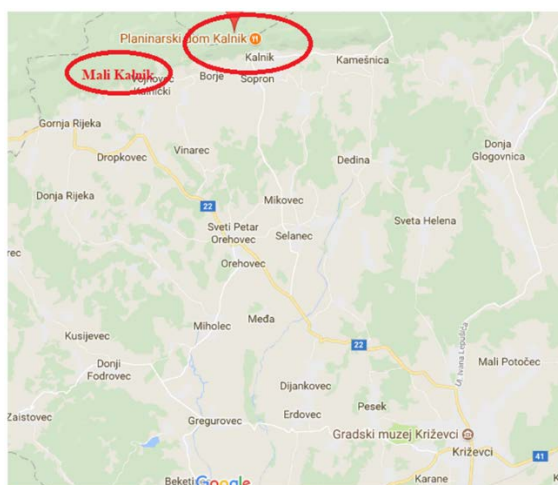
godine otkriveno je da crkva leži na temeljima romantičke crkve (13. stoljeće), a uokolo nje je utvrđeno postojanje srednjovjekovnog groblja. Sva ta sakralna obilježja su vrlo vrijedni ostaci povijesti, gdje se dokazuje da je od najranijeg doba na području Kalnika djelovalo kršćanstvo. Također su vrlo važna jer se mogu iskoristiti u turističke svrhe. Vrijedno je spomenuti i Biblijski vrt mira koji je sagrađen 2000. godine kao jedinstveni park umjetnina, vjere i prirodne. U njemu se nalazi 33 drvena kipa nadnaravne veličine s likovima iz Starog i Novog zavjeta, sa središnjom figurom Isusa Krista, Bogorodice, 12 apostola, te tri hrvatska sveca, Leopold Mandić, Nikola Tavelić i Marko Križevčanin. Kipove su izradili hrvatski umjetnici kao svoj dar uz Veliki jubilej. Biblijski vrt mira spoj je djevičanske prirode, povijesti, vjere, umjetničkog stvaralaštva, uz poruke mira i prijateljstva među ljudima. To je mjesto koje nadahnjuje, obogaćuje i poučava, posebno mlade naraštaje.

4.7. Prirodna baština

Najvrjednija prirodna baština kalničkog kraja zauzima čak 4.200 hektara kalničke prirodne koja se nalazi u Značajnom krajobrazu Kalnik²⁴, te se unutar njega nalazi manje zaštićeno područje „Posebni botanički rezervat Mali Kalnik“ površine 5.35 ha. Raznolikost reljefa, njegova građa kao i posebnost mikroklima rezultiraju se u specifičnosti kulturne i povijesne baštine tog područja kao i bogatstvu biljnih zajednice, koje tu rastu. Sve to dočarava i Kalnička kružna, 5 km duga poučna staza koja počinje u dijelu zaštićenog područja koje se nalazi neposredno pored planinarskog doma. Na lokalitetu Značajnog krajobraza Kalnik susrećemo neke biljke koje pripadaju srednjoevropskom i euroazijskom flornom elementu, kao i one s mediteranskim, ilirskim, pontskim i alpskim karakteristikama. Njegov planinski dio prekriven je listopadnom šumom, dok čistih crnogoričnih šuma nema osim fragmentalno sađenih crnogoričnih sastojina. Nisko rašće čine pretežno biljke: lazarkinja, ljubica, žednjak, kalnički jaglac, bljušt, zdravčica, plućnjak, kopitnjak, šumarica, ciklama, i druge, dok malobrojne livade također karakterizira velik broj biljnih vrsta od kojih mnoge spadaju u zaštićene biljne vrste prema Zakonu o zaštiti prirode. Međutim, osim bogatstva biljnih zajednica i specifičnog reljefa pejzažnu sliku Značajnog krajobraza Kalnik upotpunjuju i kalnički vinogradi iza čijih se brežuljaka skrivaju prekrasne kalničke klijeti, koje odražavaju sva obilježja tradicijske arhitekture tog kraja. Tu su i ostaci zidina utvrda starih gradova Velikog i Malog Kalnika

²⁴ <http://www.zastita-prirode-kckzz.hr/zasticena-podrucja/znacajni-krajobrazi/kalnik>

zaštićenih spomenika kulture, koji svojim estetskim, kulturno-povijesnim i turističkim značenjem upotpunjuju znanstvenu vrijednost i ljepotu biološke i krajobrazne raznolikosti koju pruža Značajni krajobraz Kalnik. „Posebni botanički rezervat Mali Kalnik“²⁵, koji je 1985. godine zaštićen zakonom o zaštiti prirode. Nalazi unutar veće, također zaštićene cjeline „Značajnog krajobraza Kalnika“ i zauzima površinu od 5,35 hektara.. U njemu se posebno ističe slikoviti, istureni, vršni stjenoviti greben Pusta Barbara. Specifičnost reljefa, sastav tla, klime, ekspozicije i hidroloških odnosa dala je i botaničku specifičnost tom lokalitetu. Tako na području „Posebnog botaničkog rezervata Mali Kalnik“ uočavamo prisutnost nekih mediteranskih, ilirskih, alpskih i pontskih biljaka. Posebno su značajne biljne vrste: alpski jaglac (*Primula auricula*), grozdasta kamenika (*Saxifraga aizoon*), ljiljan zlatan (*Lilium mortagon*), suručica (*Spirea chamaedrifolia*), rašeljka (*Prunus mahaleb*), kalnički karanfil (*Dianthus plumarius*), mahovinasta merinka (*Moehringia muscosa*) i druge zanimljive i vrijedne vrste. Neke od njih kao npr. alpski jaglac i ljiljan zlatan spadaju u zaštićene biljne vrste prema Zakonu o zaštiti prirode. Određen broj alpskih vrsta ima također reliktni značaj, te je zastupljen kod nas samo još na nekoliko izoliranih lokaliteta. Šumske zajednice na području Malog Kalnika također su raznolike. Tu se listopadne šume izmjenjuju s fragmentarno zastupljenim crnogoričnim sastojinama. Botaničke vrijednosti Malog Kalnika nadopunjuju i ostaci ruševine srednjovjekovno utvrđenog Starog grada Mali Kalnik, koje su smještene na najvišem grebenu razderane, teško pristupačne klisure i zaštićene kao Spomenik kulture. Sve to području Malog Kalnika daje prirodnu, kulturno-povijesnu i znatnu turističku vrijednost, te njegov specifičan pejzaž predstavlja primamljivo mjesto za posjetioce i istraživače.

²⁵ <http://www.zastita-prirode-kckzz.hr/zasticena-podrucja/posebni-rezervati/mali-kalnik>

Slika 1. Položaj Velikog i Malog Kalnika na karti

Izvor:

<https://www.google.hr/maps/place/Kalnik/@46.0719946,16.5449301,11z/data=!4m5!3m4!1s0x47661ad79a91b7ab:0xa553301d100f18a8!8m2!3d46.1338889!4d16.4547222>

4.8. Karakteristike kalničkog društva

Sociolog Ferdinand Tonnies (1887) podijelio je sve društvene oblike na dva glavna oblika koja se međusobno razlikuju po bitnim obilježjima²⁶:

Selo (zajednica)	Grad (društvo)
Prirodna solidarnost	Ugovorna solidarnost
Zajedničko vlasništvo	Privatno vlasništvo
Opća volja	Pojedinačna volja
Kolektivizam	Individualizam
Interes zajednice	Osobni interes
Običaj	Pravo
Navike	Moda
Religija	Doktrina
Tradicija	Javno mnijenje

Općenito, društveni odnosi u seoskoj zajednici mogu biti *bitni* (bez kojih čovjek ne bi mogao živjeti, niti bi društvo moglo opstati) i *slučajni* (bez kojih osobni ni društveni život ne bi bio jače poremećen). Bitni odnosi su: prostorni, vlasnički i srodnički, a slučajni odnosu su: dominacija, mutualizam, opozicija, spolovi i generacije.

Na Kalniku se najviše poštuju srodnički odnosi, što se očituje u tome da si u obitelji međusobno svi pomažu, jedni na druge mogu uvijek računati. Vlasnički odnosi se također uvelike poštuju jer ljudima treba zemlja za rad i svatko želi znati komu što pripada te da se ne ulazi u tuđi posjed. Kroz razne udruge njeguju se stari običaji i zadovoljavaju kulturne potrebe i društveni život zajednice. Religija je od velikog značaja za starije stanovništvo, dok mlađe generacije, iako poštuju važne vjerske blagdane, u današnje vrijeme nisu toliko religiozni. Tradicija se očuvala u raznim događajima kao što su: pravljenje Vuzmice, krštenje mošta, berba grožđa, kićenje božićne jelke i mnoge druge. Poslovi na selu, pa tako i na Kalniku se razlikuju dosta od poslova u gradu po tome što na

²⁶ prema Kantar (2017).

selu ljudi rade poslove vezane uz poljoprivredu, dok su u gradu poslovi vezani uz industriju ili trgovinu. Ljudima u gradu su bliže određene institucije, ali se danas poboljšao standard življenja na selu, tako da ljudi sa sela koriste usluge raznih kulturnih i ostalih institucija iz grada.

5. UDRUGE U KALNIČKOM KRAJU

U kalničkom kraju djeluje nekoliko važnih udruga koje čuvaju baštinu kalničkog kraja. U nastavku slijedi njihov opis.

5.1. Kulturno umjetničko društvo Kalnik

Kulturno umjetničko društvo²⁷ "Kalnik" osnovano je 4. travnja 2007. godine sa ciljem okupljanja zainteresiranih osoba radi njegovanja, očuvanja od zaborava narodnih pjesama, plesova, zavičajnog govora te narodnih običaja i etno baštine. KUD djeluje kroz tri sekcije: tamburaška, folklorna, dramska. KUD je dosad nastupao na više manifestacija i smotri KUD-ova, od čega je važno spomenuti: Predstavljanje izvornih narodnih nošnji u Novigradu Podravskom, Manifestacija "Đurđevo pod lipom", Križevci; Sudjelovanje na "5. susretima kazališnih amatera županije", gdje su osvojene i dvije prve nagrade u kategorijama "najbolji debitant" i "najbolji glumac"; Smotra folkloru Koprivničko-križevačke županije; Sudjelovanje na brojnim drugim manifestacijama "Križevačko Veliko spravišće", "Martinje na Kalniku", "Batolovo u Hrastovici" "Dani hmelja u Gregurovcu", "Šljivarijada u Dropkovcu" i dr. Gledano sa sociološkog aspekta, može se kazati kako se ljudi u kulturno umjetničkom društvu okupljaju radi zajedničkih ciljeva. Prvenstveni cilj je druženje i njegovanja tradicije kraja. *"Nikad ne smijemo zaboraviti da je u društvu draže ako ga zabavljamo nego ako ga poučavamo."* (Adolph Knigge)

²⁷ U daljnjem tekstu KUD

Slika 4. KUD Kalnik

Izvor: <https://kalnik.hr/o-kud-u-kalnik/>

5.2. Udruga „Vinogradara i Vinara Sveti Martin Kalnik“

Udruga „Vinogradara i Vinara Sveti Martin Kalnik“ osnovana je 2013. godine i danas broji 32 člana. Udruga je osnovana u cilju promicanja vinske tradicije kraja i vinske kulture, razvitka i unapređenja vinogradarstva i vinarstva kao poljoprivredne djelatnosti i poboljšanja kvaliteta nasada. Djelatnost udruge je objedinjavanje i zastupanje interesa vinogradara i vinara te unaprjeđenje njihovog ekonomskog i kulturnog života i položaja. Udruga doprinosi sveukupnom društvu kalničkog kraja jer se uključuje u projekte i manifestacije na razini općine i županije. U svrhu promocije kalničkog vinogorja organiziraju se izložbe vina čijim se projektom prezentira napredak kroz godine rada i zalaganja vinara, ocjenjuju vina od strane stručne komisije, ukazuje se na mogućnost povećanja marketinške vrijednosti kalničkih vina.

5.3. Udruga „Potkalnički plemenitaši“

Udruga Potkalnički plemenitaši iz Gornje Rijeke osnovana je 2000. godine. Udruga se bavi očuvanjem kulturno-povijesne baštine kalničkog kraja točnije Kalničkog Prigorja. Bogatu lokalnu povijesnu baštinu udruga nastoji aktualizirati, između ostaloga, kroz dvije velike kulturno turističke manifestacije koje se tradicionalno održavaju u Gornjoj Rijeci: Sidonijin dan i Dani Plemstva. Sidonijin dan je manifestacija u čast prve hrvatske primadone i poznate „Ilirke“, grofice Sidonije Rubido Erdödy. Dani plemstva se održavaju svake godine u Gornjoj Rijeci uoči blagdana Velike Gospe 15. kolovoza. Manifestacija je posvećena tradiciji potkalničkih plemenitaša „Šljivara“. Repertoar plesne skupine „Sidonija“, koja djeluje u okvirima Udruge, sastoji se od salonsko-građanskih plesova iz

19. stoljeća: Quadrilla, Polonaisa, Polka, Galop, Valcer i Mazurka. Plesna skupina nastupa u životopisnim replikama originalnih krinolina i muških svečanih odijela iz 19. stoljeća. Skupina ima iza sebe dugogodišnje iskustvo u mnogobrojnim gostovanjima: „Sjajni bal“ Varaždin, „Špencirfest“ Varaždin, „Sofijin bal“ Terme Topusko, „Veliko Križevačko spravišće“ Križevci, „Anin bal“ Varaždinske Toplice, „Smotra dvorskih plesova“ Đakovo, te brojni manji nastupi širom županije Koprivničko-križevačke, širom Lijepe Naše od dvorca Gajski do Zadra i Biograda, te Mađarskoj i Sloveniji. Plesna skupina vježba pod budnim okom vrsne baletne umjetnice, plesne pedagoginje i koreografkinje gđe. Vlaste Rittig iz Zagreba. Udruga Potkalničkih plemenitaša može postići veliki turistički značaj u vidu prezentiranja svog kraja i kroz očuvanje kulturno- povijesne baštine. Prezentiranje tradicije i običaja potkalničkog plemstva kroz manifestacije može se bolje i jače uključiti u turističku ponudu kalničkog kraja tijekom cijele godine i obilježavati i ostale turističke manifestacije. Baš zbog toga što su mnogim kalničkim obiteljima dodijeljene plemićke titule ovu mogućnost promidžbe Kalnika, kalničkog kraja, plemićkih obitelji i plesa treba bolje iskoristiti u turizmu.

Slika 5. Potkalnički plemenitaši

Izvor: <http://prigorski.hr/foto-potkalnicki-plemenitasi>

5.4. Udruga „Potkalnički konjari“

Udruga je osnovana 2012. godine, na čelu sa predsjednikom Marijanom Hlebićem i broji nešto više od 90 članova. Članovi i njihove obitelji su uglavnom uzgajivači konja. Udruga kroz svoje ciljeve aktivno okuplja vlasnike konja, te prezentira potkalnički kraj. Zadaća Udruge je njegovati ljubav prema konjima i korištenje konja u rekreativne i zabavne

aktivnosti, te organizacija prijateljskih susreta i manifestacija s konjima. Udruga aktivno sudjeluje na svim okolnim manifestacijama i događajima, te gostuje i izvan granica. Prepoznatljivi su po svojim odorama tamno plave boje s bijelom kravatom i beretkom na glavama ili bijelim košuljama s crvenim mašnjama.

Slika 6. Potkalnički konjari

Izvor. <http://prigorski.hr/potkalnicki-konjari-sudjelovali-15-vozocascu-mariju-bisticu/>

6. MANIFESTACIJE U KALNIČKOM KRAJU

6.1. Vuzem²⁸ na Kalniku²⁹

U sjeverozapadnoj Hrvatskoj postoji običaj paljenja uskrsnog krijesa ili „vuzmice“, „vuzmenke“. Običaj je došao iz poganske, pretkršćanske tradicije. No Crkva taj običaj ne osuđuje, jer cijene ono što je u tradicijama pozitivno i vrijedno, a paljenje vatre u rano uskrsno jutro u sebi nosi posebno snažnu simboliku. Uskrsni krjesovi ili vuzmenke pale se na uskrsno jutro, te vjernici pale vlastiti komad drveta koji nose svojim kućama. Kršćanima je svijetlo znak kojim se izriče božanstvo i njegovo djelovanje. Vatra sa uskrsnjeg krijesa u domu vjernika na simboličan način predstavlja prisutnost Boga i božjeg svjetla.

Tradicionalno svake godine u potkalničkom kraju održava se manifestacija Vuzem na Kalniku. Uoči Uskrsa svako selo u potkalničkom kraju priprema veliki krijes, popularnu „Vuzmicu“. Pripreme krijesa počinju do nekoliko tjedana ranije odlaskom u šumu po drva

²⁸ Vuzem (im., Vuzma) – Uskrs

²⁹ <http://zg-magazin.com.hr/uskrs-i-uskrsni-obicaji-u-hrvatskoj/>

za gradnju vuzmice. Biraju se kvalitetna kalorična drva čije sagorijevanje daje veliki sjajni oganj. Kako bi vuzmica bila što viša potrebno je pronaći četiri dugačka kolca. Kolci se vertikalno zakopaju u zemlju, te se oko njih slažu suha drva. To je posao za iskusne graditelje jer vuzmica mora gorjeti što jače i što dulje. Sela se međusobno natječu čiji će krijes biti veći, pa oni dosežu i do 25 metara visine. Vuzmica se pali s prvim mrakom na blagdan Uskrsa. Tako turistička zajednica općine Kalnik svake godine proglašava najljepšu, najveću i po starim običajima potkalničkog kraja najbolju vuzmicu. U gradnji tradicionalne kalničke vuzmice mogu sudjelovati sela i/ili skupine pojedinaca s područja općine Kalnik. Povjerenstvo za glasanje i izbor vuzmice čine odabrani predstavnici vijeća mjesnih odbora: Kalnik, Kamešnica, Potok Kalnički, Borje, Šopron, Obrež Kalnički, Popovec Kalnički i Vojnovec Kalnički. Pobjedničke ekipe, kako odrasli tako i djeca, nagrađuju se novčanim potporama za izgradnju vuzmice i daljnjim njegovanjem i očuvanjem tradicionalnih običaja potkalničkog kraja. Paljenje krijesa svake godine u velikom broju prate stanovnici kalničkih sela, turisti i svi ostali dobrodošli gosti.

Slika 7. Vuzmica

Izvor: <http://www.tz.kalnik.hr/o-kalniku/vuzem/>

6.2. Kalničke uncutarije

Širom svijeta obilježava se međunarodni praznik rada - Prvi maj³⁰ u znak sjećanja na dan kada su se radnici u Chicagu protestima i štrajkom počeli boriti za osmosatno radno vrijeme.³¹

Povodom praznika rada (1. maj) podno Starog grada Velikog Kalnika održava se tradicionalna manifestacija „Kalničke uncutarije“ i to od 2000. godine. Manifestacija se odvija kroz tri dana tijekom kojih se mogu vidjeti i doživjeti razni događaji i avanture, te sudjelovati u nekima od njih poput paraglajdinga, kampiranja, maratona, promatranja ptica, sudjelovanja u natječaju pod nazivom „Najbolja fotografija priča o prirodi Kalnik“, pješačenje iz okolnih općina, razni party-i, degustiranje prvomajskog graha za sve pješake i bicikliste, malonogometni turnir, razni koncerti, vožnja kočijom u organizaciji Potkalničkih konjara, obilazak Poučne staze i ostalo. Za sve one koji više vole dobro pojesti i popiti mogu se okrijepiti u restoranu Kalnička klijet i Planinarski dom Kalnik.

³⁰ <http://povijest.hr/nadanasnjidan/zasto-1-svibnja-slavimo-praznik-rada-1886/>

³¹ Praznik podsjeća na 1. maj 1886., kada je nekoliko desetaka tisuća ljudi u Chicagu izašlo na ulice zahtijevajući bolje uvijete i osmosatno radno vrijeme. Na drugom kongresu Radničke Internacionale odlučeno je da se od 1890. godine 1. maja širom svijeta održavaju masovni štrajkovi i manifestacije. U Hrvatskoj se Praznik rada počeo također slaviti 1890. godine. Radnici su istaknuli zahtjeve u znaku tri osmice. U zemljama je s vremenom postao običaj da se na taj dan izlazi u prirodu.

Slika 8. Kalničke uncutarije

Izvor: <https://kalnik.hr/kalnicke-uncutarije-2017/>

6.3. Martinje na Kalniku i izbor za Vinsku kraljicu

Sveti Martin rođen je u Sabaria (današnji Szombathely u Mađarskoj) 316. godine. On je bio biskup koji je za vrijeme svoj dužnosti uveo velike novosti i nije kao većina biskupa boravio i djelovao po gradovima i većim mjestima, nego je svoju biskupsku brigu posvetio selu i seljacima. Dobro je znao za velike duhovne potrebe siromašnih ljudi i bijednih kmetova, za koje se nitko nije brinuo. Kroz svoj život je otvorio neku vrstu centra za odgoj budućih svećenika. Posebnu je važnost polagao na zajednički život, pa je želio da i njegovi svećenici žive što je više moguće povezano. Znao je da bez naobrazbe nema uspjeha, pa je od svećenika tražio da vole pisanu riječ, odnosno Sveto pismo. Martina su posebno voljeli siromašni i odbačeni ljudi, kojima je uvijek ostao blizak. Ljudi su svetog biskupa cijenili i voljeli zbog neumorne aktivnosti, neutažive revnosti i nesebičnog života. Još za života smatrali su ga najvećim francuskim biskupom. Umro je 8. studenoga 397. godine, kad je bio u posjetu jednom selu. Njegov sprovod, tri dana kasnije, bila je prava apoteoza odanosti i poštovanja. U povorci je stupao bezbrojan puk, nebrojeni seljaci i siromasi koji su pokazali da znaju tko im je prijatelj, a pokojnikovo tijelo ispratilo je i oko dvije tisuće redovnika i redovnica. Blagdan Sv. Martina je 11. studenoga, tri dana nakon njegove smrti. Pučko veselje dugo je pratilo taj blagdan na Zapadu, pa i u mnogim našim krajevima. Toga dana se pilo mlado vino i tako je nastao običaj da se u nekim vinorodnim krajevima za dan Sv. Martina "krsti" mlado vino. Istog dana u mnogim je mjestima bio sajamski dan, prigoda za sklapanje velikih poslova i potpisivanje ugovora. Tada je u nekim krajevima počinjala sudska djelatnost, škole, parlamentarni život. Ubrzo nakon smrti Martina su za zaštitnika uzeli mnogi ljudi i udruženja: vojnici, vitezovi, putnici, gostioničari, hotelijeri, a posebno vinogradari i svi oni koji se brinu oko berbe i proizvodnje vinske kapljice.³²

Kalnička vinska regija domovina je mnogih vinskih sorti od kojih su najpoznatija Kalnička Graševina i Kalnički Klešćec, te odiše bogatom tradicijom uzgoja vinove loze i proizvodnje izvrsnih vina. Tradicionalno, svake godine Kalnička poljoprivredna zadruga „Kalnik“ i udruga vinogradara i vinara „Sveti Martin Kalnik“ organiziraju krštenje mošta³³, te izbor za Vinsku kraljicu Kalničke vinske regije. Za izbor kraljice može se prijaviti djevojka koja je državljanka Republike Hrvatske, životne dobi između 18 i 30 godina, s prebivalištem na području općine Kalnik, općine Sveti Petar Orehovec, općine

³² <http://laudato.hr/Vijesti/Hrvatska/Martinje-Blagdan-svetog-Martina.aspx?feed=allNews>

³³ Mošt je iscijeđeni sok grožđa, koji se nakon fermentacije pretvara u vino.

Gornja Rijeka, općine Sveti Ivan Žabno i Grada Križevaca. Manifestacija se odvija tako da „Vinski biskup“ prvo krsti mošt u vino te se nakon toga predstavljaju djevojke koje su se prijavile na izbor. Svaka djevojka mora predstaviti određeno vino te ga znati degustirati. Pobjednicu izabire stručni sud temeljem pravilnika o izboru Vinske kraljice Kalničke regije i zbrajaju se glasovi publike. Manifestacija se održava s ciljem promocije vina, vinogradarstva i vinorodne kalničke regije.

Slika. Izbor za Vinsku kraljicu 2016. godine

Izvor: <http://prigorski.hr/foto-sanela-strucic-vinska-kraljica-kalničke-vinske-regije/>

7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA KROZ INTERVJUE

Istraživanje je bilo provedeno s ukupno četiri osobe koje su obnašale funkciju predsjednika ili značajnih članova udruga, općina ili turističke zajednice. Svi ispitanici žive na selu, od kojih tri u sklopu općine Kalnik dok jedna dolazi iz Svetog Ivana Žabna. Intervjui su provedeni s osobama koje su aktivne u radu udruga, općine ili turističke zajednice. Podaci dobiveni istraživanjem podijeljeni su u nekoliko cjelina: općenite informacije o udrugama, društvo kalničkog kraja i uloga kulturne baštine u razvoju ruralnog turizma kalničkog kraja, jer je ruralni turizam vrsta gospodarske aktivnosti koja može unaprijediti ekonomski položaj potkalničkog kraja i na određeni način očuvati baštinu potkalničkog kraja.

7.1. Općenito o udrugama

Iz pitanja „Kada je udruga osnovana i koliko članova broji?“, može se vidjeti da su sve udruge osnovane unatrag 10 godina, što znači da relativno kratko postoje. Velika razlika

između udruga može se uočiti po broju članova. Tako na primjer udruga „Potkalnički konjari“ broji 90 članova, dok udruga „Vinogradara i vinara Sveti Martin Kalnik“ i KUD Kalnik broje podjednaki broj članova, nešto više od tridesetak. Ciljevi zbog kojih su udruge osnovane su jednake u smislu očuvanja tradicije i prezentiranja kraja, te druženja članova udruga. Jasmina Žibrin je navela: *„Udruga je osnovana u cilju promicanja vinske tradicije kraja i vinske kulture, razvitka i unapređenja vinogradarstva i vinarstva kao poljoprivredne djelatnosti i poboljšanja kvalitete nasada pod vinovom lozom.“* Marijan Hlebić ističe da je udruga Potkalničkih konjara osnovana: *„S ciljem prezentiranja kraja, konja i zbog druženja. Udruga se također bavi promocijom potkalničkog kraja, konja te konjičkih igara“*, dok Mirjana Benko ispred KUD-a kaže: *„U svrhu očuvanja narodnih običaja, tradicije i u svrhu druženja.“* Također je navela kako postoji i poveznica između KUD-a i drugih udruga na Kalniku: *„Nastupamo zajedno s Udrugom umirovljenika, tj. njegovim pjevačkim zborom Slavujima, te Udrugom branitelja, neki članovi su nam zajednički.“*

7.2. Ruralno društvo kalničkog kraja

Sve udruge veoma doprinose ukupnom društvu kalničkog kraja, svaka na svoj način. Prema mišljenju Jasmine Žibrin, njezina udruga „Vinogradara i vinara Sveti Martin Kalnik“: *„Doprinosi jer se uključuje u projekte i manifestacije na razini općine i županije. Jedna od njih je organizacija izložbe vina čijim se projektom prezentira napredak kroz godine rada i zalaganja vinara, ocjenjuju vina od strane stručne komisije, ukazuje se na mogućnosti povećanja marketinške vrijednosti kalničkih vina, a sve u svrhu promocije kalničkog vinogorja.“* Na njihovom području uspjela je i zaživjeti Vinska cesta Križevci-Kalnik-Orehovec. Ona je od velikog značaja za lokalne prodavače vina i vinskih proizvoda, te je time i pridonijela većem ekonomskom razvoju kraja. Predsjednik udruge „Potkalnički konjari“, Marijan Hlebić kazao je da udruga također doprinosi sveukupnom društvu *„... zato što Udruga razvila ljubav prema konjima, prema rekreaciji točnije, rekreativnom jahanju u ovom slučaju, što je vidljivo jer smo uspjeli sa početnih 20 članova doći na preko 90 članova.“* U njegovom slučaju je vidljivo da su potakli svijest ljudi o zdravlju, tj. o važnosti kretanja za zdravlje, misli se točnije na rekreativno jahanje što se i očituje po broju ljudi koji su se pridružili udruzi. KUD Kalnik, prema riječima Mirjane Benko: *„Doprinosi jer promovira kraj gdje god nastupa, te je jedini njegovatelj kulturno-povijesne tradicionalne baštine koja uključuje pjesmu i ples.“* KUD možda i najviše

doprinosi sveukupnom društvu, jer se promovira kroz svoje nastupe, njeguje, čuva od zaborava narodne pjesme, plesove, zavičajni govor te narodne običaje i etno baštinu, što je od izuzetne važnosti za svaki kraj u Hrvatskoj. Svojim nastupima zainteresira i privlači ljude da posjete kalnički kraj. Jasmina Žibrin smatra kako se:“ *Osnivanjem naše Udruge nije (se) značajno poboljšala kvaliteta života na Kalniku, jer do sada nismo provodili takve projekte kojima bi se mogla promijeniti kvaliteta života, a koja bi bila vidljiva. Udruga za takve projekte nema ni resursa, ni financijska sredstva. Može se reći da su osnivanjem Udruge njezini članovi na neki način poboljšali kvalitetu života u vidu druženja i pohađanja edukativnih izleta.* Ipak je udruga pridonijela poboljšanju kvalitete života jer je svojim radom okupila lokalne vinogradare i vinare te im pružila mogućnost plasiranja proizvoda i promocije na drugo tržište, a samim time omogućila bolji ekonomski položaj. Manifestacije još uvijek nemaju preveliku ulogu na sveukupno društvo, međutim, načelnik općine Kalnik, gospodin Mladen Kešer smatra da:“ *Manifestacije nemaju baš veliki utjecaj na društvo samog kalničkog kraja, ali zasigurno imaju na posjetitelje manifestacija. U Kalniku je sve devastirano. Tek sada smo počeli stavljati poduzetnike koji će kroz manifestacije utjecati na društveni razvoj.*“ Pretpostavlja se da manifestacije ipak doprinose sveukupnom društvu jer se ljudi na njima druže, zabavljaju, upoznaju jedni druge, te šire krug prijateljstva. Na Kalniku...“ *postoje običaji koji su zaista izgubljeni i nisu poznati široj društvenoj zajednici, stoga radimo na projektu nematerijalne kulturne baštine, zapravo, to su pretežito obiteljski običaji uoči i za vrijeme Božića, Uskrsa i drugih blagdana*“ navodi načelnik općine. Turizmom na Kalniku kako ističe predsjednik Turističke zajednice Općine Kalnik: ...“*se bave ugostiteljski objekti, manje lokalno stanovništvo, turizmom su se počeli baviti i lokalni vinogradari koji nude svoje proizvode, te se radi nekoliko kušaonica vina. Stanovništvo još uvijek nije prepoznalo turizam kao granu koja bi mogla donijeti razvoj njihovih obitelji. Kako kaže ona naša uzrečica: „ Neka napravi nešto naš susjed, tada ću ja“, što će se dogoditi nekome drugome pa ću onda i ja krenuti u taj posao. Smatram da bi već trebalo krenuti od osnovne škole, da se razvija svijest o poduzetništvu, svijest o stvaranju, svijet o kraju. Tako da je jako bitno jer su osnovnoškolska djeca motor razvoja turizma na području Općine Kalnik.*“ Ovome treba dodati i to da bi prvo trebalo podići svijest o važnosti ruralnog turizma starijoj populaciji, jer oni ipak prenose većinu toga na svoje potomke.

7.3. Razvoj ruralnog turizma kalničkog kraja

Na postavljeno pitanje „Doprinosi li udruga razvoju ruralnog turizma?“, Jasmina Žibrin odgovara kako udruga ima veliku važnost u promociji kraja...“ *s obzirom da Kalnik svojom prirodnom i kulturnom baštinom zadovoljava sve aspekte za razvoj turizma, a projektom „Izložbe vina“ koji Udruga provodi, želi se postići napredak u razvoju još jedne vrlo bitne kategorije za privlačenje turista, a riječ je o vinskom turizmu. Vinski turizam je jedna od novijih grana turizma i u velikoj je ekspanziji. Kalnik može ponuditi autohtone sorte vina, ali isto tako i zanimljive i ekološki uzgojene namirnice, što je turistima itekako zanimljivo jer je toga u visoko razvijenim zemljama sve manje. Privlačenjem turista u domaće vinske podrumne, oni će najbolje osjetiti ono što im ovaj kraj kroz svoja vina želi reći. Upoznat će se s poviješću kraja, načinima proizvodnje i uzgoja, kušat će vino uz samog proizvođača, što se danas popularno naziva prodajom „vina doživljaja“.* Drži se da bi se za potrebe vinskog turizma kao turističke ponude trebali organizirati i obilasci klijeti, posebno tradicijske graditeljske baštine kao što su Obreške kleti, čime bi se uz već postojeću vinsku cestu obogatila ponuda. Kalnik ima veliki potencijal za bavljenje vinskim turizmom jer prostor karakterizira valoviti krajolik s vinogradima koji su smješteni na sunčanim padinama, koje poboljšavaju kvalitetu grožđa a samim time i vina, također je bogat i starinskim klijetima od kojih su neke sagrađene u 18. stoljeću. Gospodin Hlebić je naveo da udruga potkalničkih konjara doprinosi i razvoju ruralnog turizma, te istaknuo: *“Već je obilježena konjička staza kao turistička posebnost. U izgradnji je već i Winnetou imanje koje će se zvati „Old Shatterhand“, ideja došla od toga da je nekoliko naših članova i bilo na originalnom snimanju Winnetua. Ispod Šoprona smo kupili parcelu, na kojoj već polako radimo, puno nam u tome pomaže općina Kalnik. Na tome imanju planirano je naše predstavljanje u turističku svrhu, osmislili bi i predstavu.“* Ideja je zaista originalna, jer u Hrvatskoj ne postoji takvo imanje koje će biti od velike važnosti za turizam kada on i zaživi. Njihova nastupanja na raznim manifestacijama koje je predsjednik naveo također je od velike važnosti za promociju i razvijanje ruralnog turizma na kalničkom području: *„Svake godine na Križevačkom Velikom Spravišću organizatori smo konjičkih igara, okupimo i preko 150 jahača diljem regije, ali mogu reći da i šire. Sudjelujemo na svim okolnim manifestacijama jer smo uvijek pozvani, ne može skoro ni jedna proći bez nas. Hodočastimo svake godine na Mariju Bistricu u trajanju od dva dana. Prijateljske udruge nas obavezno pozivaju na svoje godišnje skupštine npr. Virje, Zelendvor, susjedi Slovenci.“* Voditeljica KUD-a Mirjana Benko smatra kako KUD također doprinosi razvoju ruralnog turizma: *„Nastupanjem na manifestacijama, ali i*

indirektno jer je probudio svijest za kulturnu materijalnu i nematerijalnu baštinu kalničkog kraja. Svatko tko je bar jednom u životu gledao nastup nekog KUD-a, sigurno se zapitao od kud taj KUD dolazi, te se zainteresirao za pozadinu toga što KUD prikazuje, tako možda i donio odluku da posjeti to mjesto te svojim dolaskom pridonio razvoju turizma. Povijesni događaji su također od izuzetnog značaja za promociju kalničkog kraja, pa načelnik općine navodi kako:..." Općina Kalnik i Turistička zajednica planiraju legende o događaju koji su se dogodili na Kalniku vratiti, kako bi se kraj mogao što bolje promovirati povijesno." Od velikog značaja za turizam je također i kulturna baština kalničkoga kraja kako navodi načelnik, jer:..."Općina Kalnik ima zapravo veliku i impozantnu kulturnu baštinu koja se svakako sastoji od nekoliko objekata koji su vezani, a to je crkva Svetog Martina na Igrišću, Stari grad Kalnik, crkvice Sv. Martina u Vojnovcu Kalničkom, crkva Sv. Brcka u Kalniku, kapelica Sv. Katarine unutar Starog grada i crkva Sv. Andrije u Kamešnici. To su zapravo znameniti kulturni objekti, kulturna baština na kojoj se radi obnova i vjerujem da je ona bitan segment za razvoj turizma na području Općine Kalnik." Za turizam su također od velike važnosti i ugostiteljski, te smještajni objekti, kojih na Kalniku ima nekoliko kako navodi načelnik:" Najveći i najpoznatiji objekt je Planinarski dom Kalnik, koji je u vlasništvu tvrtke Mediteran d.o.o. u njemu se pruža hrana i piće, ima kapacitet od 30 ležajeva, dio soba su zajedničke koje koriste planinari, a dio se može iznajmljivati za jednu do dvije osobe za prenoćište. Još se nalazi i Kalnička kljet, restoran koji radi svaki dan, a najviše se organiziraju obiteljska druženja kao što su: krstitke, svatovi, rođendani, te neka druge manifestacije za obitelji jer restoran ima kapacitet 70 sjedećih mjesta. Nalazi se još i caffè bar Kalnik koji je opremljen u ruralnom stilu i služi za popit piće." Možda bi trebalo predložiti lokalnom stanovništvu da otvore svoja vrata posjetiteljima, kako bi mogli doživjeti pravi ruralni ugođaj, te doživjeti iskustvo življenja na selu.

8. ZAKLJUČAK

Općenito, narodni običaji i tradicija sastavni su dio kulture i identiteta jednog naroda. Da svaki narod nema svoje specifične običaje, svi bi bili jednaki i ne bi se razlikovali. Ljudi kroz običaje, manifestacije, udruge i ponašanje iskazuju svoju društvenu prirodu, žele predstaviti ono što jesu i pokazati ono na što su sve ponosni. Također, čovjek i kultura su oduvijek međusobno povezani jer čovjek svojim djelovanjem stvara kulturu, dok njemu ona istovremeno osigurava razvoj osobnosti. Čovjek je po prirodi društveno biće, a svako društvo ima svoja obilježja. Najvažnija društvena obilježja kulturne baštine kalničkog kraja su:

1. Udruge kao čuvari baštine jačaju društvenost jedne tako male zajednice, zato jer smisao tih udruga je „pokazati svijetu“ što Kalnik ima
2. Ljudi se kroz rad udruga poistovjećuju sa zajednicom i ponosni su na nju
3. Kroz održavanje raznih manifestacije i djelovanjem udruga čuva se prošlost i pokazuje sadašnjost, te se time jača lokalni identitet
4. Poštuju se glavni blagdani, te se tradicionalno obilježavaju na specifičan način

Pod Kalnikom se ipak kriju plemenita sela kao i plemenita prezimena, što je od velike važnosti za taj kraj. Kraj je veoma bogat kulturnom, povijesnom i prirodnom baštinom, koja je od izuzetne važnosti za njegovu promociju. Zanimljivo je kako se na tako malom području krije toliko bogatstva koje svjedoče o baštini koja postoji od pretpovijesnog razdoblja do danas. Bogatstvo u vidu znamenitosti, vrlo je bitno za razvoj kraja. Kalnički kraj je zato idealna destinacija za turiste koji su željni prirode, obiteljskog druženja, rekreacije i upoznavanja s kulturnom baštinom. Jedna od najvažnijih destinacija je svakako, Stari grad Veliki Kalnik koji svojom poviješću i legendom mami turiste, a prikaz legende o pomirbi kalničkih šljivara i križevačkih purgera, koja se tradicionalno održava u Križevcima na Velikom križevačkom spravišću, trebao bi se preseliti ispod zidina Velikog Kalnika. Ipak tamo je sve i počelo, a posjetiteljima bi se tako realnije dočarala prošlost kada bi se prikazala na povijesnoj lokaciji. Kraj je također bogat i sakralnim objektima koje je vrijedno posjetiti. Ruševine crkvice sv. Martina kraj kojih je i arheološko nalazište

Igrišće gdje su nađeni bogati povijesni dokazi o životu još u vrijeme brončanog doba, također je od velike važnosti za kraj, te se može bolje prezentirati kao dio kulturno-povijesne baštine. Zbirku pronđenih stvari kao što su rimski novac s kraja četvrtog stoljeća, nakit, naušnice i staklene narukvice te ulomci keramičkih posuda koja se može vidjeti u Gradskom muzeju u Križevcima također mogu vidjeti posjetioci koji dolaze u obilazak kalničkog kraja. Crkva sv. Brcka čuva freske koje datiraju iz 14. stoljeća, vrijedno ih je pogledati. Nedavno su otvorena i vrata koja vode do zvonika. Pored crkve nalazi se i Biblijski vrt mira, jedini takav vrt na ovim prostorima. Za ljude željne prirode otvorena je Poučna staza, a za one nešto hrabrije željne adrenalina postoji paraglajding, te slobodno penjanje. Manifestacije koje se tradicionalno održavaju na Kalniku mogle bi se bolje prezentirati za posjetitelje. Na primjer, oni koji dolaze vidjeti Vuzmice, trebalo bi uključiti u njihovu izradu. Za vrijeme martinja mogao bi se ponuditi kratak tečaj o kušanju i prepoznavanju vina, te obilazak tradicionalnih klijeti. Za to bi se moglo zadužiti lokalne vinare i vinogradare., U različite manifestacije moglo bi se uključiti i lokalno stanovništvo, koji bi za vrijeme manifestacija mogli nositi narodnu nošnju kalničkog kraja, a ne samo članovi KUD-a koji su ionako zaduženi za prezentiranje nošnje po nastupima.

Na temelju provedenih intervjua može se zaključiti i da su glavne osobe koje su direktno ili indirektno zadužene za čuvanje kulturne baštine kalničkog kraja zainteresirane da se ta baština promovira i pokazuje na način koji treba donijeti ekonomsku korist domaćem stanovništvu. Iako je potrebno uložiti dosta truda da se kulturna baština otkrije, sačuva i pokaže svima ostalima, važno je primijetiti da je kulturna baština prisutna na manifestacijama, udrugama i svakodnevnom životu. Kulturna baština koja postoji u materijalnom i nematerijalnom obliku vjerojatno je još bogatija od onog što se trenutno prezentira i zna o njoj. Najbitnije je da je kulturna baština onaj čimbenik koji povezuje jedno malo ruralno društvo kao što je ruralno društvo potkalničkog kraja i da se kroz kulturnu baštinu može vidjeti koliko je to društvo složno, međusobno se druži i organizira. Pretpostavlja se da će tako biti i u budućnosti.

9. LITERATURA

Knjige:

1. Abercrombie, N. i sur. (2008): Rječnik sociologije, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
2. Burnett Tylor, E. (1871): Primitive Culture: Researches Into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom, Murray, London
3. Dobronić, L. (1998): Kalnički plemenitaši, Matica Hrvatske Križevci, Križevci
4. Getz, D. (1997): Event Management and Event Tourism, Cognizant Communication Corporation, New York
5. Hitrec, H. (2007): Hrvatske legende, Školska knjiga, Zagreb
6. Haralambos, M. (2002): Sociologija: teme i perspektive, Golden marketing, Zagreb
7. Jelušić- Kranželić, B. (2001): Podravina i prigorje: kulturna i prirodna baština, Koprivničko križevačka županija, Zagreb
8. Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998): Destination Culture. Tourism, Museums, and Heritage. Berkeley: University of California Press.
9. Kostić, Cvetko (1969) Sociologija sela. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika SRS
10. Kranjčev, R. (2008): Kalnik iz prirodne baštine Kalničkog gorja i prigorja, Koprivnica
11. Kantar, S. (2017): Agrarna sociologija: radni materijali za internu skriptu, VGUK, Križevci.
12. Matoš, A.G. (1910): Naši ljudi i krajevi, J. Sokol, Zagreb
13. Marasović, T. (2001): Kulturna baština 1, Veleučilište u Splitu, Split
14. Milas, G. (2005): Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima, Naklada Slap, Jatrebarsko
15. Norbert, E. (2007): Što je sociologija?, Antibarbarus
16. Palošika, V. (2000): Kulturno povijesni spomenici okolice Križevaca: 2000. godina velikog jubileja kršćanstva, Vlastita naklada, Križevci
17. Šuvar, S. (1988): Sociologija sela I. i II., Školska knjiga, Zagreb

Članci u časopisima:

1. Blagec, O. (2010): Bela IV. i kalničko plemstvo, Cris, Križevci, broj 1, str. 234 – 244
2. Balog, Z. (2004): Građa za toponomastiku i hagiografiju kalničkog kraja, Cris, Križevci, broj 1, str. 59 -72
3. Matočec, N. (2013): Križevačko veliko spravišće kao susret dvaju identiteta-križevačkih purgera i kalničkih šljivara, Cris, Križevci, broj 1., str. 40-50
4. Nadilo, B. (2004): Utvrde, Građevinar, Zagreb, vol. 56 No.6, str. 379-385
5. Tkalčec, T. (1999): Kratak pregled arheoloških nalazišta križevačkog kraja, Križevci, Vol.1, No.1, str. 17-21

Članci s interneta:

1. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske: Popis 2011.
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1441.pdf (10. listopada 2017.)
2. Hrvatski planinarski savez: Klanik- vrh Vranilac <http://www.hps.hr/info/hrvatski-vrhovi/kalnik-vrh-vranilac/> (10. listopada 2017.)
3. Planinarsko društvo Križevci: Kalnik
http://www.pdkalnik.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=7&Itemid=13 (10. listopada 2017.)
4. Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Koprivničko-križevačke županije: Značajni krajobraz Kalnik <http://www.zastita-prirode-kckzz.hr/zasticena-podrucja/znacajni-krajobrazi/kalnik> (7. studenoga 2017.)
5. Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Koprivničko-križevačke županije: Mali Kalnik <http://www.zastita-prirode-kckzz.hr/zasticena-podrucja/posebni-rezervati/mali-kalnik> (7. studenoga 2017.)
6. Konvencija za zaštitu svjetske baštine kulture i prirodne baštine
https://www.hrstud.unizg.hr/download/repository/PRED_2_Svjetska_bastina_UNESCO.pdf (10. studenoga 2017.)
7. Sociologija- pojam kulture <http://studenti.rs/skripte/sociologija/sociologija-pojam-kulture/> (10. studenoga 2017.)
8. Turistička zajednica Grada Križevaca: Spravišće <http://www.spravisce.com/> (10. listopada 2017.)

9. Turistička zajednica općine Kalnika: Kalnik <http://www.tz.kalnik.hr/o-kalniku/> (10. listopada 2017.)
10. Turistička zajednica općine Kalnik: Legende <http://www.tz.kalnik.hr/o-kalniku/legende/> (10. listopada 2017.)
11. Planinarski dom Kalnik: http://www.pldom-kalnik.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=58 (10. listopada 2017.)
12. Gornja Rijeka: Mali Kalnik <http://www.gornja-rijeka.hr/mali-kalnik/> (10. listopada 2017.)
13. Laudato.hr: Martinje: Blagdan Svetog Martina <http://laudato.hr/Vijesti/Hrvatska/Martinje-Blagdan-svetog-Martina.aspx?feed=allNews> (10. listopada 2017.)
14. Leksikografski zavod Miroslava Krleže: Etnologija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18532> (9. listopada 2010.)
15. Leksikografski zavod Miroslava Krleže: Etnografija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18528> (9. listopada 2010.)
16. Leksikografski zavod Miroslava Krleže: Materijalna kultura <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39406> (9. listopada 2010.)
17. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: Kulturna baština <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6> (9. listopada 2017.)
18. Prigorski.hr, Foto Potkalnički plemenitaši <http://prigorski.hr/foto-potkalnicki-plemenitasi/> (9. listopada 2017.)
19. Prigorski.hr, Potkalnički konjari sudjelovali na 15. vozačašću u Mariju Bistricu <http://prigorski.hr/potkalnicki-konjari-sudjelovali-15-vozocascu-mariju-bistricu/> (9. listopada 2017.)
20. Prigorski.hr, FOTO Sanela Stručić – Vinska kraljica Kalničke vinske regije <http://prigorski.hr/foto-sanela-strucic-vinska-kraljica-kalnicke-vinske-regije/> (9. listopada 2017.)
21. Povijest.hr: Zašto 1. svibnja slavimo Praznik rada? – 1886., <http://povijest.hr/nadanasnjidan/zasto-1-svibnja-slavimo-praznik-rada-1886/> (30. listopada 2017.)
22. Šokački rodoslovnik. Što je baština? <http://sokacgranicar.blogger.index.hr/post/sto-je-bastina-/753028.aspx> (10. studenoga 2017.)

23. UNESCO: Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (31. listopada 2017.)
24. Zajednica Hrvata u Republici Makedoniji Ogranak Kumanovo <http://www.zhrmku.org.mk/hrvatska-kulturna-bastina/dvorci-kurije-ljetnikovci/sjeverna-hrvatska/stari-grad-veliki-kalnik> (9. listopada 2017.)
25. Zg- Magazin: Uskrs i uskrsni običaji u Hrvatskoj <http://zg-magazin.com.hr/uskrs-i-uskrsni-obicaji-u-hrvatskoj/> (31. listopada 2017.)

Zakoni:

1. Zakon o Udrugama, NN 74/14, 70/17, www.nn.hr, (31. listopada 2017.)

10. PRILOZI

Prilog 1:

Transkript intervjua provedenog 6. studenoga 2017. u prostorijama zgrade Općine Kalnik. Proveden je strukturirani intervju sa predsjednicom Udruge „Vinogradara i vinara Sveti Martin Kalnik“ gospođom Jasminom Žibrin. Intervju je trajao 30-ak minuta.

1. Kada je Udruga osnovana i koliko članova broji?

Udruga je osnovana 2013. godine i danas ima 32 člana.

2. Koji je bio glavni cilj osnivanja Udruge?

Udruga je osnovana u cilju promicanja vinske tradicije kraja i vinske kulture, razvitka i unapređenja vinogradarstva i vinarstva kao poljoprivredne djelatnosti i poboljšanja kvalitete nasada pod vinovom lozom.

3. Doprinosi li Udruga sveukupnom društvu kalničkog kraja?

Doprinosi jer se uključuje u projekte i manifestacije na razini općine i županije. Jedna od njih je organizacija izložbe vina čijim se projektom prezentira napredak kroz godine rada i zalaganja vinara, ocjenjuju vina od strane stručne komisije, ukazuje se na mogućnosti povećanja marketinške vrijednosti kalničkih vina, a sve u svrhu promocije kalničkog vinogorja.

4. Doprinosi li Udruga razvoju ruralnog turizma?

Udruga veliku važnost ima u promociji kalničkog kraja s obzirom da Kalnik svojom prirodnom i kulturnom baštinom zadovoljava sve aspekte razvoja turizma, a projektom „Izložbe vina“, koji Udruga provodi, želi se postići napredak u razvoju još jedne vrlo bitne kategorije za privlačenje turista, a riječ je o vinskom turizmu. Vinski turizam je jedna od novijih grana turizma i u velikoj je ekspanziji. Kalnik može ponuditi autohtone sorte vina, ali isto tako i zanimljive i ekološki uzgojene namirnice, što je turistima itekako zanimljivo jer je toga u visoko razvijenim zemljama sve manje. Privlačenjem turista u domaće vinske podruge, oni će najbolje osjetiti ono što im ovaj kraj kroz svoja vina želi reći. Upoznat će se s

poviješću kraja, načinima proizvodnje i uzgoja, kušat će vino uz samog proizvođača, što se danas popularno naziva prodajom „vina doživljaja“.

5. Smatrate li da ste osnivanjem Udruge pridonijeli poboljšanju kvalitete života na Kalniku?

Osnivanjem naše Udruge nije se značajno poboljšala kvaliteta života na Kalniku, jer do sada nismo provodili takve projekte kojima bi se mogla promijeniti kvaliteta života, a koja bi bila vidljiva. Udruga za takve projekte nema ni resursa, ni financijska sredstva. Može se reći da su osnivanjem Udruge njezini članovi na neki način poboljšali kvalitetu života u vidu druženja i pohađanja edukativnih izleta.

Prilog 2.

Transkript intervjua provedenog 7. studenoga 2017. u obiteljskoj kući predsjednika udruge „Potkalnički konjari“, gospodina Marijana Hlebića. Intervju je trajao 30-ak minuta.

1. Kada je Udruga osnovana i koliko članova broji?

Udruga je službeno osnovana prije 5 godina, ali djelovala je znatno prije samo što nije bila registrirana kao Udruga. Na papiru danas broji oko 90 članova.

2. Zašto je Udruga osnovana, s kojim ciljem?

S ciljem prezentiranja kraja, konja i zbog druženja. Udruga se također bavi promocijom potkalničkog kraja, konja, te konjičkih igara.

3. Da li Udruga svojim djelovanjem doprinosi sveukupnom društvu kalničkoga kraja?

Da, zato jer je Udruga razvila ljubav prema konjima, prema rekreaciji točnije rekreativnom jahanu u ovom slučaju. Što je vidljivo jer smo uspjeli sa početnih 20 članova doći na preko 90 članova.

4. Doprinosi li Udruga razvoju ruralnog turizma?

Da, naravno. Već je obilježena konjička staza kao turistička posebnost. U izgradnji je već i Winnetou imanje koje će se zvati „Old Shatterhand“, ideja došla od toga da je nekoliko naših članova i bilo na originalnom snimanju Winnetua. Ispod Šoprona smo kupili parcelu, na kojoj već polako radimo, puno nam u tome pomaže općina Kalnik. Na tome imanju planirano je naše predstavljanje u turističku svrhu, osmislili bi i predstavu.

5. Sudjelujete li na kakvim kulturnim događajima, manifestacijama ili slično?

Svake godine na Križevačkom Velikom spravišću organizatori smo konjičkih igara, okupimo i preko 150 jahača diljem regije, ali mogu reći da i šire. Sudjelujemo na svim okolnim manifestacijama jer smo uvijek pozvani, ne može skoro ni jedna proći bez nas. Hodočastimo svake godine na Mariju Bistricu u trajanju od dva dana. Prijateljske Udruge nas obavezno pozivaju na svoje godišnje skupštine npr. Virje, Zelendvor, susjedi Slovenci.

Prilog 3.

Transkript intervjua provedenog 13. studenog 2017. sa voditeljicom/ trenericom KUD-a Kalnik, gospođom Mirjanom Benko. Intervju je trajao 15- tak minuta.

1. Kada je Kud osnovan i koliko članova broji?

Kud je osnovan 2007. godine, te broji tridesetak članova.

2. Zašto je KUD osnovan?

U svrhu očuvanja narodnih običaja, tradicije i u svrhu druženja.

3. Kako KUD doprinosi sveukupnom društvu kalničkog kraja?

Doprinosi jer promovira kraj gdje god nastupa, te je jedini njegovatelj kulturno povijesne tradicionalne baštine koja uključuje pjesmu i ples.

4. Doprinosi li KUD razvoju ruralnog turizma? (Kako?)

Doprinosi, nastupanjem na manifestacijama. Ali i indirektno jer je probudio svijest za kulturnu materijalnu i nematerijalnu baštinu kalničkog kraja.

5. Postoji li poveznica između KUD-a i drugih udruga na Kalniku?

Nastupamo zajedno s Udrugom umirovljenika, tj. Njegovim pjevačkim zborom Slavujima, te udrugom branitelja, neki članovi su nam zajednički.

Prilog 4.

Transkript intervjua provedenog 13. studenog 2017. sa predsjednikom Turističke zajednice Općine Kalnik, gospodinom Mladenom Kešerom. Intervju je trajao 30-ak minuta.

1. Koliko ulogu igraju povijesni događaji za promociju kalničkog kraja?

Zapravo povijesni događaji uistinu igraju dosta veliku ulogu iz razloga toga jer je riječ o događajima koji su se dogodili kroz povijest. Općine Kalnik i Turistička zajednica planiraju legende o događajima koji su se dogodili na Kalniku vratiti, kako bi se kraj mogao što bolje promovirati povijesno.

2. Kakvi utjecaj kulturna baština ima na ruralni turizam kraja?

Općina Kalnik ima zapravo veliku i impozantnu kulturnu baštinu koja se svakako sastoji od nekoliko objekata koji su vezani, a to je crkva Svetog Martina na Igrišću, Stari grad Kalnik, crkvice Sv. Martina u Vojnovcu Kalničkom, crkva Sv. Brcka u Kalniku, kapelica S. Katarine unutar Starog grada i crkva Sv. Andrije u Kamešnici. To su zapravo znameniti kulturni objekti, kulturna baština na kojoj se radi obnova i vjerujem da je ona bitan segment za razvoj turizma na području Općine Kalnik.

3. Kako je došlo do toga da je legenda o „Šljivarima“ postala središte manifestacije Velikog Križevačkog spravišča?

Zapravo je to jako interesantno, smatram da legenda o „kalničkim šljivarima“ uopće ne govori o tome kakvi su šljivari uistinu bili radi se samo o jednom segmentu jer su kalnički šljivari i križevački purgeri bili na dvije različite pozicije, to je u biti jedna legenda koja se ne prikazuje cijela, prikazuje se isključivo samo svađa koja je tada bila vezana za Križevačko spravišče, no pravo spravišče koje se trebalo održavati, tj. održavalo se, bilo je podatno iz Gornjeg grada jer Križevci su se nekada dijelili na Gornji i Donji grad. Najprije se spravišče održavalo u Gornjem gradu. Što se tiče još legende o „Šljivarima“, prava legenda bi se trebala dogoditi na području Kalnika, tu legenda postoji da su „Šljivari“ bili ljudi koji su pomogli kralju Beli IV., koji se smjestio u svoj grad, pomogli su mu da se spasi od najezda Mongola tj. ljudi koji su tada napadali i osvajali ove naše prostore. Kalnik nikada nije bio pokoren. Ljudi kako bi prenesli šljive zamotali su se u grane, te su se

polako kroz noć primakivali i hranili kralja Belu IV. , vojnici koji su u gradu pojeli šljive bacali su koštice na napadače, te su se oni povukli jer su uvidjeli da se kralj neće predati ni napustiti Stari grad.

4. Koliko ugostiteljskih i smještajnih kapaciteta nudite?

Riječ je o nekoliko ugostiteljskih objekata na području Općine Kalnik. Najveći i najpoznatiji objekt je Planinarski dom Kalnik, koji je u vlasništvu tvrtke Mediteran d.o.o. u njemu se pruža hrana i piće, ima kapacitet od 30 ležajeva, dio soba su zajedničke koje koriste planinari, a dio se može iznajmljivati za jednu do dvije osobe za prenoćište. Još se nalazi i Kalnička kljet, restoran koji radi svaki dan, a najviše se organiziraju obiteljska druženja kao što su: krstitke, svatovi, rođendani, te neka druge manifestacije za obitelji jer restoran ima kapacitet 70 sjedećih mjesta. Nalazi se još i caffe bar Kalnik koji je opremljen u ruralnom stilu i služi za popit piće.

5. Kako utječe kalnički turizam na njegovo stanovništvo?

Dosta je teško reći koliku utječe razvoj kalničkog turizma na stanovništvo, međutim to je jedan dugo trpni proces koji bi mogao saživjeti kroz neko izvrsno vrijeme, danas ljudi koji se bave turizmom su ugostiteljski objekti, manje lokalno stanovništvo, turizmom su se počeli baviti i lokalni vinogradari koji nude svoje proizvode, te se radi nekoliko kušaonica vina. Stanovništvo još uvijek nije prepoznalo turizam kao granu koja bi mogla donijeti razvoj njihovih obitelji. Kako kaže ona naša uzrečica: „ Neka napravi nešto naš susjed, tada ću ja“, što će se dogoditi nekome drugome pa ću onda i ja krenuti u taj posao. Smatram da bi već trebalo krenuti od osnovne škole, da se razvija svijest o poduzetništvu, svijest o stvaranju, svijet o kraju. Tako da je jako bitno jer su osnovnoškolska djeca motor razvoja turizma na području Općine Kalnik.

Prilog 5.

Transkript intervjua provedenog 13. studenog 2017. sa načelnikom Općine Kalnik, gospodinom Mladenom Kešerom. Intervju je trajao 30-ak minuta.

1. Kakvi doprinos imaju manifestacije i udruge na sveukupno društvo kalničkog kraja?

Manifestacije nemaju baš veliki utjecaj na društvo samog kalničkog kraja, ali zasigurno imaju na posjetitelje manifestacija, u Kalniku je sve devastirano tek sada smo počeli stavljati poduzetnike koji će kroz manifestacije utjecati na društveni razvoj.

2. Postoje li na Kalniku neki običaji koji nisu javno vidljivi, a služe manifestiranju društvenosti?

Postoje običaji koji su zaista izgubljeni i nisu poznati široj društvenoj zajednici, stoga radimo na projektu nematerijalne kulturne baštine, zapravo to su pretežito obiteljski običaji uoči i za vrijeme Božića, Uskrsa i drugih blagdana

3. Po čemu se razlikuje život na Kalniku u odnosu na život u gradu?

Razlikuje se o načinu života, na selu ljudi rade poslove vezane za poljoprivredu, a u gradu poslove vezane uz industriju ili trgovinu. Ljudima u gradu su bliže određene institucije, ali svakako danas se standard življenja na selu podigao i ne osjeti se neka razlika. Kroz neko vrijeme na selima i manjim mjestima će živjeti imućni ljudi, a u gradovima oni koji si ne mogu priuštiti život u pojedinačnim stambenim objektima.

4. Koje se sve institucije nalaze na Kalniku?

Sve, Općina, dom zdravlja, osnovna škola, Turistička zajednica Općine Kalnik, župni ured, veterinarska ambulanta, dječji vrtić, komunalno poduzeće, Pastoralni centar, svako selo ima svoj mjesni odbor. Počeli smo i izgradnju staračkih domova.

5. Koji su vam planovi za budućnost?

Izgradnja novog Biblijskog vrta mira, sportske dvorane, sanjkališta, nogometnog igrališta, poduzetničke zone i dr.

Prilog 6. Zora Oštrić – “**Oda Kalniku**” (1935.)

... Kaj je Belin grad
Sprem hižice naše sad,
Kaj je Triglav, kaj Planica
Kalnik to je mala švica,
Kaj Velebit, Ravna gora,
Sikut fest se penjat mora.
Sav se zmučiš i preznojiš,

Na nogama komaj stojiš,
Truden kaj da cel' dan oreš,
A kaj lepšega videt moreš,
Nek s Kalničke naše gore,
Kam se saki spenjat more...

11. SAŽETAK

Ovim završnim radom žele se prikazati obilježja kulturne baštine kalničkog kraja. Želi se prikazati na koje sve načine udruge, općina i Turistička Zajednica Kalnika kroz organizaciju raznih manifestacija i događaja doprinose sveukupnoj društvenosti kalničkog kraja.

Istraživanje je provedeno metodom intervjua s osobama koje su važne u radu udruga i općine Kalnik, a koje su zadužene za čuvanje kulturne baštine kalničkog kraja.

Rezultati istraživanja su pokazali da su udruge glavni čuvari kulturne baštine i identiteta toga kraja. Ujedno su i glavni čimbenici koji okupljaju ljude radi druženja, boljeg upoznavanja vlastite kulturne baštine, tradicije i povijesti.

Ključne riječi: kalnički kraj, kulturna baština, društvena obilježja, intervju